
KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

24. évfolyam 6. szám

2015. június

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Barátné Hajdu Ágnes – Gerencsér Judit:** „A minőség dinamikája: a fejlődő könyvtár”. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 47. vándorgyűlése..... 3

Műhelykérdések

- Koleszár Márta:** Cickafarkfű, kerti zsásza, harapj rá az olvasásra!”
Legyél te is kölyökolvasó! 10
- Fodor János:** Poesis Hungarica – digitális kontextusban 23

Konferenciák

- Bognár Noémi Erika:** K1.0 műhelynap-sorozat. Hagyományos könyvtári értékek, modern szemlélettel 27
- Bognár Noémi Erika – Tóth Máté:** Tudás új utakon – a K2 kísérleti műhely harmadik sorozata 31

Könyv

- Mezey László Miklós:** Biblioterápiai tanulmányok 42
- Kégli Ferenc:** Moszkvai hungarika ex librisek 45
- Bényei Miklós:** Újraolvasva (1) Kővirág 48
- M. L. M.:** Új könyvtári lap indult 51

From the contents

Ágnes Barát-Hajdu – Judit Gerencsér: Report on the 47th Annual Conference of the Association of Hungarian Librarians (3)

Noémi Erika Bognár: K 1.0 workshop series.
Traditional library values – modern approach (27)

Noémi Erika Bognár – Máté Tóth: Knowledge on new roads – the third series of the K2 experimental workshops (31)

Cikkeink szerzői

Barátné Hajdu Ágnes, az ELTE tanára; *Bényei Miklós*, a Debreceni Egyetem tanára; *Bognár Noémi Erika*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Fodor János*, az ELTE oktatója; *Gerencsér Judit*, a Kúria Jogi Szakkönyvtárának vezetője; *Kégli Ferenc*, az OSZK ny. osztályvezetője; *Koleszár Márta*, a kecskeméti Katona József Könyvtár munkatársa; *Tóth Máté*, a Könyvtári Intézet munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária,
Dancs Szabolcs, Fülöp Attiláné**

Szerkeszti:

Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bánkeszi Lajosné**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatja az

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

Barátné Hajdu Ágnes – Gerencsér Judit

„A minőség dinamikája: a fejlődő könyvtár”

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete

47. vándorgyűlése –

Szolnok, 2015. július 16-18.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) a könyvtárosok és szakinformációs tevékenységet végzők, a könyvtárak és információs intézmények országos hatáskörű civil, nonprofit szervezete. Az MKE vándorgyűlése nagy szerepet játszik a szakma belső kohéziójának fenntartásában, a közös szakmai fellépés lehetőségének erősítésében, a korszerű munkamódszerek, kutatási eredmények bemutatásában. A könyvtárosság ma már szakmailag erősen specifikált; másként működnek és szolgáltatnak a felsőoktatási könyvtárak, az országos szakkönyvtárak vagy a lakosságot közvetlenül kiszolgáló közkönyvtárak. Ugyanakkor az elvek és a szolgáltatások szintjén sok hasonlóságot látunk, gyakran jelen van az egymásra utaltság, számos együttműködés fűzi össze a különböző szakterületekhez tartozó intézményeket és munkatársakat. Az egyesület tevékenysége és strukturáltsága is ezt tükrözi. Szekciói részben területi, részben szakterületi irányultságúak, és az MKE ezt mintegy ernyőszerűen fogja össze és támogatja, akár csak a külföldi hasonló szervezetek esetében.

Az évente megrendezésre kerülő vándorgyűlésnek mindig van egy vezérgondolata, aktuális témája, amelyet az egyesület elnöksége határoz meg az éppen időszzerű szakmapolitikai helyzetnek, stratégiai célnak vagy nemzetközi trendeknek megfelelően. Ezen felül a rendezvény minden szakágnak, szakmai területnek fórumot kínál, amelyen az érdeklődő tagság részt vehet, belepillanthat más, a tevékenységétől esetleg távolabb eső szakterületek munkájába, találkozhat új módszerekkel, modern eszközökkel, fejlesztési lehetőségekkel, a tevékenységekben kulcsszerepet játszó személyiségekkel. Ezért olyan nagy az érdeklődés évről évre a programok iránt. Ez a mostani a 47. volt az 1969-ben Tatán megrendezett első vándorgyűlés óta – és töretlen népszerűségnek örvend napjainkban is. Az elhangzó előadások később tanulmányok formájában a szaksajtóban is hozzáférhetővé válnak, a plenáris ülések online közvetítéséről gondoskodunk. Az előadásokat a honlapon igyekszünk megjelentetni.

A vándorgyűlés egyúttal a könyvtárosság ünnepe is, hiszen a legszélesebb szakmai közönség előtt adjuk át az egyesület elismeréseit a legjobban dolgozó tagoknak, a kiemelkedő tevékenységet végző fiatal könyvtárosoknak és az általunk legszebbnek ítélt könyvek kiadóinak. Az 500-700 résztvevő behatóan megismerkedik a vendéglátó város, megye értékeivel, nevezetességeivel, amely így az országismeret gyarapítására is kiváló alkalmat kínál. Részesei a rendezvénynek a határon túli magyar könyvtáros szervezetek képviselői is, hiszen bárhol a világon magyar nyelven szolgáltató könyvtárak hálózatos együttműködése nemzeti érdek, és az MKE sokat tesz ennek a kapcsolatrendszernek a fenntartásáért és fejlesztéséért. Ugyanakkor a nemzetközi könyvtári szervezetek is képviseltetik magukat, demonstrálva azt az összetartást, amely a világ könyvtári hálózatának sajátja, hiszen ma már szolgáltatásaink a Föld szinte minden pontján elérhetőek, és minden könyvtár felelős is a rendszer által nyújtott szolgáltatások minőségéért.

A vándorgyűlés az MKE központi rendezvénye. Az egyesület 1969 óta évente szervezi meg, vándorló helyszínekkel, az immár önálló fogalomként vált szakmai napokat. A helyszín változtatása tudatosan történik: alkalmat nyújt a házigazdáknak arra, hogy könyvtárukat, tevékenységüket, értékeiket az ország távolabbi pontjain élő kollégáik számára is bemutathassák. Mi résztvevők látunk és tanulunk. Alkalmunk nyílik eszmecsere, konzultációra, négyezemközi beszélgetésekre is, továbbá a plenáris ülés keretében is véleményserék zajlanak.

A vándorgyűlés ívét mindig a központi témaválasztás adja meg. Ehhez igazodnak a plenáris előadások, a szakmai, területi szervezeteink tevékenységébe is bepillantást engedő szekciós programok, kiállítások. Így nemcsak egymástól, hanem a szakmai kiállítóktól, köztük például információs szolgáltatóktól, kiadványterjesztőktől is tanulhatunk.

Az 500-700 érdeklődő könyvtáros egyszerűen való jelenléte egészen különleges miliót teremt. Már a vasútállomás üdvözlő a vendégeket; kulturális rendezvények köszöntenek, a párhuzamos helyszínek forgataga lenyűgöző. A kultúra sokszínűsége és gazdagsága méltó eseményeket involvál: hangversenyeket, baráti találkozókat, városnéző, városkörnyéket bemutató kirándulásokat.

Meghívott állandó vendégeink a határon túli magyar kollégák, a külföldi társszervezetek képviselői és a fiatal, szakmába most kerülő hallgatók. A vándorgyűlés nyitottságát fokozza, hogy a plenáris ülésen alkalmat biztosítunk a szervezeti élet jeles személyiségeinek kitüntetésére, továbbá a legszebb könyveket jutalmazó Fitz-díj átadására és Az év fiatal könyvtárosa díj kitüntetettjének köszöntésére is. A vándorgyűlés a miénk, könyvtárosoké. A szakmai program lezárultával azonban mindannyiunk gondolatait összegző nyilatkozattételre, a „fontos mondatok” megfogalmazására kerül sor. Ezek a mondatok hivatottak a vándorgyűlési szekciók programjait összegezni, a levonható stratégiai gondolatokat közvetíteni tágabb környezetünk, az egész társadalom felé.

Az MKE 47. vándorgyűlése, Szolnok

A 2015-ben megalapításának nyolcvanadik évfordulóját ünneplő Magyar Könyvtárosok Egyesülete a társadalmi és gazdasági körülményekre reagálva számos átalakuláson ment keresztül mind céljait, mind eszközeit, módszereit illetően. Mindannyiunk számára világos, hogy továbbra is folyamatos és dinamikus megújulásra van szükség, mind az egyesület, mind a könyvtárosok, mind a könyvtárakat illetően.

A minőség fogalma az elmúlt évtizedek alatt számos változáson ment keresztül. Érzékelhető, hogy mást jelent különböző korokban, eltérő hivatásokban. A könyvtári területen közel ötven éve jelenlévő fogalom mára központi, a vezetést, irányítást meghatározó elvrendszerré alakult. Szolgáltatásainkkal kapcsolatosan minőségnek tekintjük azt a mértéket, amely kielégíti vagy túllépi az olvasóink, használóink igényeit. Az új technikák és különösen azok új minőségű működtetése, rendszere alapvető változásokat hoznak a mindennapjainkba. Ezeknek a megoldásoknak az alkalmazása új dinamikát hoz a működésünkbe.

47. vándorgyűlésünk témája **A minőség dinamikája: a fejlődő könyvtár** volt. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 2015-ben is a legfontosabbnak ítélt nemzetközi trendeket figyelembe véve határozta meg éves vándorgyűlésének gondolatkörét, központi témáját. Az IFLA idei dél-afrikai konferenciájának témája: **Dinamikus könyvtárak: hozzáférés, fejlődés és átalakulás** volt. A központi gondolatokhoz még a változás, fenntarthatóság fogalmai is szorosan köthetők. Az Európai Unió idei szlogenje – „**2015 a Fejlesztés Európai Éve**” – szintén hasonló gondolatokat fogalmaz meg. Számunkra, könyvtárosok számára teljesen természetesen kapcsolódik össze a fejlődés, a dinamizmus és hozzáférés mindahhoz, amit mi a minőség fogalmához kötünk.

A korszerű könyvtár a folyamatosan változó környezet állandó kihívásai között teljesít és szolgáltató. A könyvtár ennek megfelelően nem kizárólag a környezeti változásokra reagáló szervezet, hanem önmagát újra és újra meghatározva, a minőségi elvek és indikátorok dinamikus átalakulását is integráló intézmény. Erre keresett válaszokat a szolnoki vándorgyűlés ülésain és szekcióiban folyó munka.

Az információhoz való szabad hozzáférés olyan közös alapelv, amely szükségszerűen átszövi valamennyi kítűzött célkitűzést és feladatot. A *Lyoni nyilatkozat* deklarálja, hogy a megnövekedett információ-felhasználás megalapozza és fejleszti az információs műveltséget, amely egyik nélkülözhetetlen alappillére a fenntartható fejlődésnek. Donna Scheeder, az IFLA 2015 augusztusában elnöki pozícióba lépett képviselője, idén februárban az ENSZ közgyűlésén rámutatott az információs szegénység és hiány veszélyeire. A hozzáférés lehetőségeinek növekedésével elősegíthetjük a teljesítmények emelkedését és a kítűzött célok megvalósítását.

A változó igényekhez igazított, magas minőségi színvonalú szolgáltatási struktúra számos jellemzőjének átgondolásához adott kereteket a rendezvény, például: a szolgáltatások folyamatos fejlesztése, a könyvtári folyamatok szabályozása, szervezetfejlesztés, partnerközpontúság, minőségorientált felhasználó központú gondolkodás, szükséges kompetenciák, rugalmas hozzáférés, esélyegyenlőség, tehetséggondozás.

A kulturális alapellátás kiemelt terepe a könyvtár, az egyenrangú és innovatív társadalom biztosítékai az erős könyvtárak és felkészült könyvtárosok. A közösségi terek dinamikus fejlesztése az elmúlt évek könyvtári fejlesztésének egyik fontos területe.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) 2015. július 16-18. között Szolnokon tartotta 47. Vándorgyűlését, amelyet az MKE Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szervezete, a Szolnoki Főiskola és a Verseyhy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény közreműködésével rendezett meg.

A 47. vándorgyűlésen a külföldi vendégeken, a határon túli magyar kollégákon kívül közel 750 hazai szakember és könyvtáros hallgató vett részt az ország minden részéből, és a szakma minden területéről.

A vándorgyűlést köszöntötte: Závogyán Magdolna, az EMMI kultúráért felelős helyettes államtitkára; Tasnádi Zoltán szolnoki önkormányzati képviselő; Túróczi Imre, a Szolnoki Főiskola rektora; Kincses Julianna, a Szolnoki Főiskola és Távoktatási Központ könyvtárvezetője; Lászlóné Nagy Ilona, a Verseyhy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézet igazgatója, valamint Barátné Hajdu Ágnes, az MKE elnöke.

Barátné Hajdu Ágnes köszöntöje a MKE 47. vándorgyűlésén Szolnokon¹

Závogyán Magdolna köszöntöje a MKE 47. vándorgyűlésén Szolnokon

¹ A fényképeket készítette: Földi D. Attila

Díjak és elismerések

A konferencián átadásra kerültek az alábbi kitüntetések és elismerések: Magyar Könyvtárosok Egyesülete emlékérem, Fitz József könyvdíj, Az Év fiatal könyvtárosa-díj, Kovács Máté-díj, Kertész Gyula Emlékérem.

Magyar Könyvtárosok Egyesülete emlékérem

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöksége szervezeti felterjesztés alapján *Egyesületi Munkáért Emlékérem* kitüntetésben részesítette az alábbi kiváló könyvtáros szakembereket:

- Jancskár Juditot,
- Mecsériné Doktor Rozáliát,
- Némethné Matastik Magdolnát,
- Róth András Lajost,
- Szabó Juditot,
- Wittinghoff Juditot.

Fitz József könyvdíj

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete javaslata alapján a 2014-ben megjelent könyvek-ből a következő három könyvet jutalmazta az Emberi Erőforrások Minisztériuma:

- Berg Judit: Lengekalendárium – Sanoma, Central Mediacoport,
- Haraszthy László (szerk.): Natura 2000 fajok és élőhelyek Magyarországon – Pro Vértes Alapítvány,
- Jalsovszky Katalin – Tomsics Emőke – Toronyi Zsuzsanna: A magyarországi zsidóság képes története - Vince Kiadó.

A Fitz József könyvdíjat a szolnoki vándorgyűlésen az Emberi Erőforrások Minisztériuma képviselőjében Sörény Edina adta át Marosi Lászlónak, a Central Médiacoport szerkesztőjének és Haraszthy Lászlónak, a Pro Vértes Alapítvány képviselőjének, szerkesztőnek. A Vince Kiadó a díjat később vette át.

Az év fiatal könyvtárosa

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) és az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) által alapított *Az év fiatal könyvtárosa* díjat 2015-ben a Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtára könyvtárosa, Börzsönyi Nóra nyerte el a *Hozzáférhető tudomány. Az open access és az értéknövelő publikációk világa a könyvtári gyakorlat tükrében* című pályamunkájával.

Ezután került sor a Kovács Máté Alapítvány által felajánlott *Az év fiatal könyvtárosa különdíj* átadására is. A díjat Puskás Nikoletta, a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtárának tájékoztató könyvtárosa kapta. A pályázatra beadott dolgozatának címe: *Információs grafika alkalmazása a könyvtári tájékoztatásban.*

Kertész Gyula Emlékérem

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Helyismereti Könyvtárosok Szervezete 2015. július 16-án, az MKE vándorgyűlés plenáris ülésén adta át a soros *Kertész Gyula Emlékérem* jól megérdemelt munkájért Takáts Béla könyvtárosnak, a Versegly Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény igazgatóhelyettesének, a vándorgyűlés egyik helyi szervező-

jének. Az eseményen jelen volt a díjat alapító Kertész Gyula özvegye is, aki személyesen gratulált a díjazottnak.

A kiténtettek csoportja az MKE elnökével

Idén első alkalommal került sor a nyitó plenárison a *Füzéki-díj laudációjának* felolvasására is. A Füzéki Bizottság kérésére, az MKE elnöksége úgy döntött, hogy a vándorgyűlést megelőző év Füzéki-díjasának méltatását a vándorgyűlésen ismerteti a plenáris ülésen. A díjat 2014-ben Kocsis István, a hatvani Ady Endre Könyvtár nyugalmazott igazgatója kapta.

http://mke.info.hu/wp-content/uploads/2014/11/2014_11_04_Kocsis_Istvan_laudacioja.pdf

A plenáris ülés és a szekciók szakmai programjai

A vándorgyűlés szakmai programja plenáris és szekció ülések keretében zajlott, ahol a résztvevők megvitathatták a könyvtári szakterületek aktuális kérdéseit, átadhatták egymásnak tapasztalataikat.

Az idei vándorgyűlés plenáris előadása az ismeretszervezés témakörében valósult meg: Ciaran Talbot (Library Systems Manager, The University of Manchester): Új minőség új kihívásokra a könyvtári rendszerekben – új generációs megoldások a Manchesteri Egyetem Könyvtárában -- New quality in libraries, meeting new challenges – Implementing the next-generation solutions at the University of Manchester.

A kisplenáris ülést 2015-ben a Hungaricana Közgyűjteményi Portál bemutatását célozta meg. Az ülést Redl Károly, az MKE alelnöke moderálta. A rendezvény szakmai előadásai:

- Hungaricana 2.0 új funkciók és tartalmak a Közgyűjteményi Portálon
Előadó: Markója Szilárd, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója,
- Kárpátalja kataszteri térképei és sok új más levéltári adatbázis
Előadó: Kenyeres István, Budapest Főváros Levéltár főigazgatója,
- A Hungaricana technikai megvalósítása
Előadó: Biszak Sándor, Arcanum Adatbázis Kiadó ügyvezető igazgatója.

*Ciaran Talbot (Library Systems Manager,
The University of Manchester)*

Szekcióüléseket és szakmai programokat az alábbi MKE szervezetek és szekciók való-
sítottak meg, illetve sor került egy új szakmai kezdeményezés felkarolására is a megyei
módszertani munka támogatásáról:

- Bibliográfiai Szekció,
- Helyismereti Könyvtárosok Szervezete,
- Jogi Szekció,
- Könyvtárostanárok Egyesülete,
- Közkönyvtári Egylet – Gyermekkönyvtáros Szekció,
- Mezőgazdasági Szervezet,
- Módszertani szakmai fórum,
- Múzeumi Szekció,
- Műszaki Könyvtáros Szekció,
- Olvasószolgálati Szekció,
- Társadalomtudományi Szekció,
- Tudományos és Szakkönyvtári Szekció,
- Zenei Könyvtárosok Szervezete.

A szolnoki vándorgyűlés szekcióülései, kispénáris ülése méltó folytatása volt az eddigi
vándorgyűléseink színvonalas programjainak. 58 előadást és 10 cégbemutatót tekinthet-
tek meg az érdeklődők, amelyek telt házzal folytak a vándorgyűlés teljes ideje alatt.

Az egyesületi programokat két szakmai workshop egészítette ki, ezek lehetőséget te-
remtettek új könyvtári szoftverek megismerésére és könyvtár-technológiai, digitalizálási
kérdések megvitatására.

Az Ex-Lh workshopjára a vándorgyűlés kezdőnapján került sor, az alábbi előadások-
kal:

- Alma – Az Ex Libris újgenerációs könyvtári menedzsment rendszerének élő be-
mutatója,

– Primo – Discovery & Delivery magyarországi példákon át (Ézsiás Anikó rendszerkönyvtáros, Ex-Lh Kft.),

Az Arcanum Kft. pedig egy szakmai bemutatót szervezett a pénteki napon: „*Minden, amit tudni akartál a digitalizálásról, és amit nem mertél eddig megkérdezni*” címmel.

A korábbi évekhez hasonlóan, a rendezvény ideje alatt szakmai kiállítást is szerveztünk, amely kitűnő alkalom volt arra, hogy a könyvtáros társadalom az új, fontos kiadványokkal, szoftverekkel, berendezésekkel, termékekkel és szolgáltatásokkal, hazai és nemzetközi adatbázisokkal is megismerkedhessen.

A szakmai programok mellett kulturális és turisztikai programok színesítették a rendezvényt, amelyek lehetőséget nyújtottak Szolnok történetének, hagyományainak és jelenének megismeréséhez is.

A kirándulások mellett az érdeklődő könyvtárosok részt vehettek egy fantasztikus orgonahangversenyen a Belvárosi Nagytemplomban, illetve megtekinthették a HM Szolnok Légierő zenekarát az Aba-Novák Agóra Kulturális Központban, utána táncházban vehettek részt a Szeres népzenei együttes közreműködésével. Természetesen idén sem maradt a várva várt baráti találkozó a pénteki nap zárásaként.

A szekciók munkájának értékelése mellett a záró plenáris ülésen fogalmazódtak meg az idei „**fontos mondatok**” mintegy üzenetként, ars poeticaként, tételmondatokként a szűkebb és tágabb környezetünk számára:

Bibliográfiai Szekció

Széleskörű szakmai együttműködéssel kell megteremteni a nemzetközi szabványosítási trendekhez illeszkedő hazai dokumentumfeltáró-munkát és az erre alapuló minőségi könyvtári szolgáltatásokat.

A kiállítók egy csoportja a Szolnoki Főiskola aulájában

Helyismereti Könyvtárosok Szervezete

A helyismereti gyűjtemények és a helyismereti könyvtárosok mindenkor igyekeznek katalizátor szerepet betölteni a helyi értékek megbecsülésén alapuló civil kezdeményezések tevékenységében. Az internet megsokszorozta az ilyen csoportok számát, ugyanakkor a könyvtárak számára is új lehetőséget kínál a könyvtár falainak megnyitására, dokumentumainak és a felhalmozott tudásnak a megosztására.

Jogi Szekció

Az információhoz való szabad hozzáférés esélye és egyben eszköze annak, hogy jobbá tehessük életünket és annak minden területe kellően fejlődhessen. Ennek megvalósulásához a Jogi Szekció a könyves szakma minden résztvevőjének szíves figyelmébe ajánlja a Ranganathan törvényeinek Walt Crawford és Michael Gordon által újraértelmezett, megszívlelendő gondolatait:

„A könyvtárak az emberiséget szolgálják.

Tiszteld a tudás átadásának minden formáját.

Intelligensen használd fel a technológiát a szolgáltatások fejlesztésére.

Óvd a tudás szabad hozzáférését.

Tiszteld a múltat és tegyél a jövőért!”

Könyvtárostanárok Egyesülete

Az iskolai könyvtári jó gyakorlatok tudatosítása, szakmai dokumentálása, megosztása megsokszorozza a könyvtárpedagógiai munka hatékonyságát, és támogatja a pedagógiai és könyvtári megújulást.

Közkönyvtári Egylet - Gyermekkönyvtáros Szekció

Segítő hozzáállással és együttműködési irányokkal, új készségekkel, új aktivitásokkal a problémás területek tisztázása után érhető el a kívánt minőség.

Mezőgazdasági Szervezet

A könyvtárak szolgáltatásainak további minőségi fejlődéséhez elengedhetetlenül szükséges az életpályamodell bevezetése.

Múzeumi Szekció

„Áldás legyen az olyanok porain, akik a nemzetnek tudományos műveltetése végett fogyhatatlan szorgalommal dolgoztak, maradjanak előttünk hív tiszteletben, s mi mostaniak igyekezzünk őket követni, s ahol szükséges, menjünk tovább nemes haladással a dicső pályán.” Döbrentei Gábor: Hírek: Bod Péter felől. (Erdélyi Múzeum VII. füzet, 1817.).

Műszaki Könyvtáros Szekció

Semmelweis Ignác tudományos eredményei -- az anyák megmentőjeként -- ma is helytállóak, s ha a reformkorban is rendelkezésre álltak volna a jelenlegi korszerű kommunikációs és információ-megosztási módszerek felfedezéseinek terjesztésére, akkor számtalan ember élete lett volna még megmenthető.

Az MKE Műszaki Könyvtáros Szekciója továbbra is feladatának érzi, hogy az élen járjon a műszaki- és természettudományos információk megosztásának elősegítésében.

Olvasószolgálati Szekció

A magas minőségű könyvtári ellátás biztosításához először saját magunkban kell kialakítani a minőségi szemléletet. Formálnunk kell magunkat, egymást, csak így közvetíthető a minőség. Célunk: a minőség és az ellátás maximumra emelése minden használó részére.

Társadalomtudományi Szekció

A szakkönyvtárak a digitális kultúra korában minőségi szolgáltatásokkal újulhatnak meg, amelyek nem hagyják figyelmen kívül a tervszerűséget, de messzemenően figyelembe veszik a használók igényeit, és úgy működnek velük, hogy elkötelezetté teszik őket a könyvtárak iránt.

Tudományos és Szakkönyvtári Szekció

A jövő könyvtárának pozícionálása érdekében a minőség dinamikájára kell építeni. Ehhez aktív, változtatásra kész, lelkes munkatársak kellenek, tehát mindig kiderül, hogy a személyiségjegyek a legerősebb faktor a minőség kapcsán (is).

„A minőség nem egy jogi tett, ez egy szokás” (Arisztotelész).

Zenei Könyvtárosok Szervezete

A zenei könyvtárosok célja, hogy a digitális korszakunkban is őrizzük meg és felhasználóbarát módra szolgáltatassuk zenei értékeinket.

A szilárd szervezeti keretekkel rendelkező egyesületünk több évtizedes tapasztalatok birtokában, nemzetközi kapcsolatokra is támaszkodva ezeknek az intellektuális erőknél a mozgósításával kívánja elérni reális céljait és szervezi meg minden évben szakmai konferenciáját. Ezúton is szeretnénk kifejezni köszönetünket a helyi szervezőknek, szakmai és szervezői támogatásukért. Nem túlzás azt állítanunk, hogy egy nagyon sikeres programot tudhatunk magunkénak! 2016-ban Veszprém városa ad otthont az MKE 48. Vándorgyűlésének. Sok szeretettel várunk minden kedves kollégát és érdeklődőt a királynék városában.

„Cickafarkfű, kerti zsázsa, harapj rá az olvasásra” Legyél te is kölyökolvasó!

„Az olvasásban az a jó, hogy közben nem kell a külvilággal foglalkozni, hogy szabadon engedhetem a fantáziámat, hogy a gondolataimban egy film pereg, amit én rendeztem, a könyv szereplői pedig életre kelnek, hogy fejleszti a szókincsünket és javítja a helyesírásunkat, és hogy ami félelmetes, mint például a *Tirannoszaurusz*, az vagy már nem él, vagy csak kitalálták”. Ezt a gondolatot egy olyan kiskololás fogalmazta meg, aki részt vett a Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár és az Informatikai és Könyvtári Szövetség nyolc évvel ezelőtt elindított *Legyél te is kölyökolvasó!* elnevezésű játékán. Először 2007-ben, a Nagy Olvashow rendezvénysorozat keretében került sor erre a programra, majd évről évre több száz kölyökolvasó vállalkozott arra, hogy három, játékosan komoly irodalmi próba kiállításával elnyerje a KÖLYÖKOLVASÓ címet. A kreatív olvasási tevékenységet megszerették a gyerekek, hasznosnak ítélték a könyvtárosok, és élvezték a szülők is.

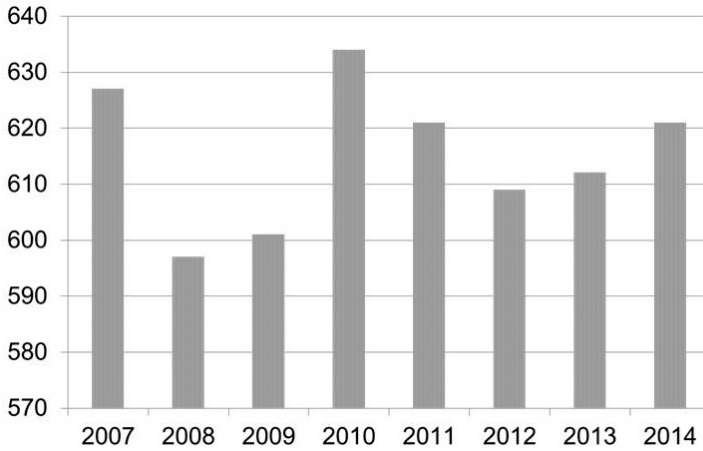
A játék könyvtári tagsághoz kötött, ezzel is ösztönözve a gyerekeket lakóhelyük könyvtárának felfedezésére, értelmes használatára. Az őszi felhívás közzétételében, a játék népszerűsítésében, a regisztrációban, a könyvek beszerzésében és folyamatos hozzáférhetővé tételében, az interneten megjelenő feladatlapok letöltésében, a megfejtések közös postázásában számítunk a helyi könyvtárosok segítségére.

A gyerekek korosztályonként hat-hat könyv közül választhatják ki azt a hármat, amelynek elolvasására vállalkoznak. A három próbát kiálló a helyi kölyökolvasó-találkozókon kaphatják meg emléklapjukat és kitűzőjüket. A legügyesebb kölyökolvasókat az Ünnepi Könyvhéten országos találkozóra hívjuk Kecskemétre.

Kezdődik a mese

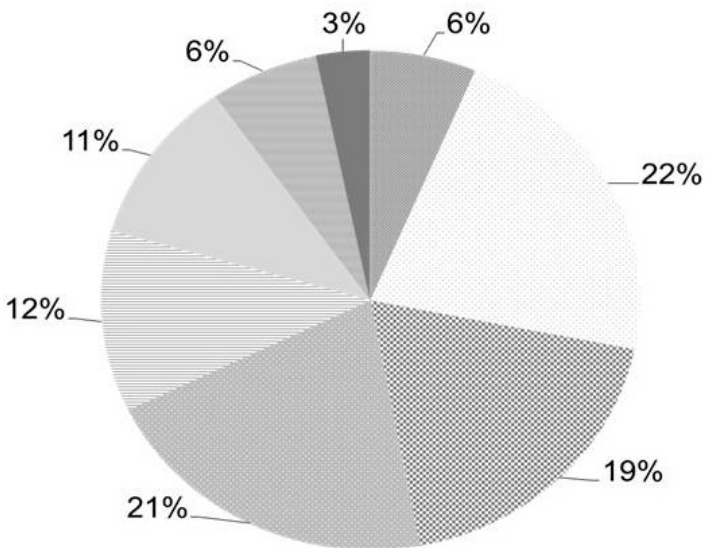
Az irodalmi játék regisztrációval kezdődik. A gyerekek alapadatait tartalmazó jelentkezési lapon igazolják a települési vagy iskolai könyvtárosok a könyvtári tagságot. Közben a gyerekek gyakorolhatják a ma már sok helyen szükséges adatlap kérdéseinek értelmezését és helyes, olvasható kitöltését. Évente 600-620 gyerek vállalkozik a fejtörők megoldására.

A Kölyökvasúti játék résztvevőinek száma 2007-2014

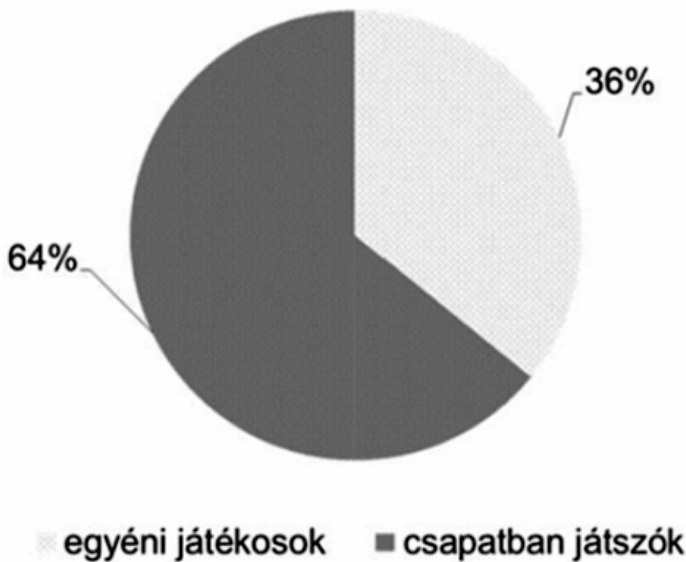
Játszó társaink között a 8 év alatti legnagyobb arányban a 3-4. osztályosok voltak jelen (39,7 %), őket az 1-2. osztályba járók (28,1 %) és az 5-6. évfolyamon tanulók (22,4 %) követték. A 7-8. osztályosokat kevesebben képviselték (9,8 %). A legkisebbek viszonylag magas arányát az magyarázza, hogy több településen egy-egy osztályból szinte valamennyi kisdíák részt vett a játékban. A közös mesefeldolgozásokat azonban itt is egyéni, önálló feladatmegoldás követte.

A benevezett kölyökvasúti játékosok életkori megoszlása 2007-2014

2009-től – a résztvevők igényét figyelembe véve – lehetőség van arra is, hogy a gyerekek négyfős csapatokat alkotva jelentkezzenek kölyökolvasónak. Ez a forma gyorsan népszerűvé vált, a csapattagok megtanulhatják és gyakorolhatják a csoportmunka előnyeit. A csapatban való együttes munka nagy értéke, hogy az olvasmányélmények gyorsan megoszthatók a kortársakkal, valamint azok a gyerekek is sikerélményhez jutnak, akik egyedül nem érnének el kiemelkedő eredményt.

Egyéni és csapatjátékosok aránya 2009-2014

Olvasni jó!

A benevezési lap mindig tartalmaz egy, a ráhangolódást segítő, egyszerű fejtörőt:

- rövid, rímes, *olvasásra biztató varázsigé* alkotása;
- rajz készítése *Olvasni jó!* címmel;
- *A mi könyvtárunk* – bemutatás rajzban vagy néhány mondatban;
- *legkedvesebb könyvek* ajánlása rajzzal vagy szöveggel;
- *Az olvasásban az a jó, hogy...* kezdetű mondat befejezése.

És hogy a gyerekek szerint mi a jó az olvasásban? Íme néhány megállapítás:

- közben nem kell a külvilággal foglalkozni;
- szabadon engedhetem a fantáziámat;
- belemerülhetek a történetbe. Én mindig sajnálom, ha végzek egy könyvvel, mert nem vagyok biztos benne, hogy találok újat. Pedig találok. Mennyi jó könyv lehet, amit még nem olvastam el!

- a gondolataimban egy film perreg, amit én rendeztem, a könyv szereplői pedig életre kelnek;
- fejleszti a szókincsünket és javítja a helyesírásunkat;
- át tudom érezni a főszereplő sorsát, leköt, megnyugtat, kíváncsívá tesz, és nem tudom abbahagyni;
- sok új, érdekes dolgot ismerek meg, és este könnyen elalszom;
- a felnőtteket és a gyerekeket is kiszabadítja a hétköznapi fáradalmaiból;
- egy mesés világba csöppenünk, ahol bármi megtörténhet, és mi irányíthatjuk az eseményeket;
- a boltban el tudjuk olvasni az árakat;
- egy könyvvel a kezünkben kalandos utazásokon vehetünk részt;
- közben sokat lehet izgulni, hogy most mi lesz;
- megismerhetjük a világot és más népek kultúráját;
- a képzeletünkben a szereplők, a táj és a tárgyak olyanok, mint amilyenek mi szeretnénk látni;
- a legjobban megírt könyveknél az utolsó oldalig nem derül ki a befejezés, ezért végig élvezem az olvasást.

Seprűsrác, Pipogya és Kövér Lajos

Az olvasásra ajánlott művek kiválasztásánál többféle szempontot veszünk figyelembe:

- szerepeljenek a kínálatban a legfrissebb gyermekirodalmi alkotások (beszerzési ajánlat is egyben a könyvtáraknak);
- legyenek a könyvek között több kiadást megért remekművek (nagyobb az esély, hogy több példányban hozzáférhető a kisebb könyvtárakban is);
- díjazott alkotó vagy alkotás is szerepeljen az ajánlatban (pl. Az év gyermekkönyve);
- rövidebb, egyszerűbb, könnyebben értelmezhető olvasnivaló is választható legyen (így a kevésbé gyakorlott gyerekeknek is sikerélményt jelent az olvasás és a feladatmegoldás);
- a nívós szövegekhez igényes illusztrációk tartozzanak.

A kisebbek a nagyobbak könyvei közül is választhatnak olvasnivalót. Minden évben vannak, akik élnek ezzel a lehetőséggel.

2007 és 2014 között 72 író 144 műve szerepelt a játékban. Ezeket a könyveket 68 alkotó illusztrálta. Öt olyan kortárs szerzőnk volt, akinek könyvei mindhárom kategóriában szerepeltek. Közülük Berg Judittal, Balázs Ágnessel és Finy Petrával országsszerte rendszeresen találkozhatnak a kölyökolvasók, és folyamatosan figyelemmel kísérhetik újabb és újabb történeteik megjelenését is.

A Kölyökolvasó játékban szereplő szerzők és műveik száma korosztályonként (2007-2014)

Az író neve	1-2. osztály	3-4. osztály	5-8. osztály	Összesen
Berg Judit	6	2	5	13
Balázs Ágnes	3	2	3	8

Az író neve	1-2. osztály	3-4. osztály	5-8. osztály	Összesen
Csukás István	3	3	1	7
Finy Petra	4	1	2	7
Marék Veronika	5	1	-	6

A játékokban szereplő illusztrátorok és műveik száma korosztályonként (2007-2014)

Az író neve	1-2. osztály	3-4. osztály	5-8. osztály	Összesen
Sajdik Ferenc	4	2	4	10
Gyöngyösi Adrienn	4	4		8
Békés Rozi	1	2	3	6
Faltisz Alexandra		6		6
Pásztóhy Panka	4	2		6

Játékos fejtörők

A nyolc év alatt 144 feladatlap készült el, valamennyi hét-hét, játékos fejtörőt tartalmazott. A gyerekek sokféle formában bizonyíthatták, hogy megértették az olvasottakat. A feladatok összeállításánál kiemelt figyelmet kapott, illetve kaptak:

- a korosztály sajátosságai;
- a képességfejlesztés;
- a szövegértés fejlesztése az értő és értelmező olvasástól a kritikai és alkotó, kreatív olvasás szintjéig;
- a passzív szókincs aktívvá tétele, az aktív szókincs bővítése;
- a tehetséggondozás;
- a felzárkóztatás;
- az iskolán kívüli ismeretszerzés támogatása;
- a tantárgyközi fejlesztések;
- a komplexitásra törekvés.

A leggyakrabban használt feladattípusok:

- A történetek szereplőire vonatkozó feladványok (pl. a mesehősök nevének kitalálása betűszalagok, szótagok, dominólapocskák segítségével).
- Megadott válaszokhoz kérdések fogalmazása egy-egy fejezet vagy rövidebb szövegrész alapján. (Nagy pontosságot, alaposágot, figyelmet igénylő feladat.)
- Események időrendbe állítása. (Kisebbszövegrészekkel, mondatokkal, a nagyobb mondatokból kiválasztott szócsoportokkal dolgoznak.)
- Irodalmi totószelvények a könyv eseményeire, a szereplőkre vonatkozó kérdésekkel.

- Titkosírással írt szavak, mondatok megfejtése, majd a kitalált tárgyak, személyek, kifejezések magyarázata az olvasottak alapján.
- Az irodalmi művekből idézett mondatok szereplőhöz kapcsolása.
- Az olvasmányok egy-egy hiányos részletének kiegészítése.
- Téves kifejezések keresése és javítása rövidebb-hosszabb szövegekben.
- Apró képrészletek párosítása idézetekkel.
- Az adott műhöz kapcsolt anyanyelvi játékok.
- Kreatív feladatok (pl. apróhirdetések, beszámolók, riportok készítése szereplőkkel, véleménynyilvánítás, könyvajánlás).

Irodalmi apróhirdetések Czjgány Zoltán Csoda és Kósza legrégebb kalandjai című műve alapján:

- Ápolt külsejű, jólfésült fiatalember madárijesztőt keres. Védjük meg a tavaszi vetést! „Egy arany, öt lej vagy töltött ló” jeligére.
- Szereti az igényeset? Egyen kerámiából bablevest! Ilyet boltban nem talál, jól teszi, ha gyorsan telefonál! „KERÁMIAMŰHELY” jeligére.
- Túlképzett, tapasztalt állatorvos munkát keres. Látott már állatot, sőt olvasott is róluk. Öngyógyulás garantálva. Magas fizetés nem akadály. „Fekete madár szemüvegben” jeligére.

Eszperente mese

„E mese lehet gyerekek kedvence, mert kedves lengecsemetesereg szerepel benne. Nem evezhetnek, repkedhetnek, mert leesnek. De kell lengegyerekek esze, ereje, mert ellenfele eszetlen, kegyetlen sereg. Ezeknek kellene lengetelkekre esze. Ezt ellenezte lengesereg, s ellenfelet megfedlte. Egy eszes, lelkes lengegyerek megnyert egy versenyt, mert belevezetve, tekerve levelekre eszesen megteremtette e lehetetlennek felvezetett telemese rendszert.”

Berg Judit: Lengemesék – Tavasz a nádtengeren

„Kedvencem egy csepp egerecske, melynek esze verhetetlen. Tengeren evezgetve, egy-egy nemzetet felkeresve esnek bele helyzetekbe. Egereket keresgetve embereket, gyerekeket nevettek meg.”

Berg Judit: Rumini

„Fejem egy, természetem hegy. Emberek rettegnek, de mellemben nem ez, szeretet terem. Lepkesereget kergettem, s kellemes zene emelte kedvemet.”

Csukás István: Süsü a sárkány

„Nekem e mese kedvencem lett, mert helyes teremtett lelkek szerepelnek benne. Kedves egyedek remek, nemes cselekedeteket tettek meg. Lehet, emellett lett benne egy csepp kellemetlen jelenet. De nekem tetszett! Kedvemet megemelte, fergeteset hencgetem remek kedvemben.”

G. Szász Ilona: Cókókók, a morgolódo szekrénymanó

„Ez egy mese, melyben gesztenyegyerek szerepel. Egyszer megmentett egy verebet. Betette egy meleg helyre, melengette, megette. Megmelegedve, elengedte, szerette, mert megkedvelte.”

Marék Veronika: Kippkopp a fűben

Vándorszív

Turbuly Lilla *Talált szív* című története is szerepelt a *Kölyökolvasó* könyvei között. A gyerekeknek három személyt kellett keresni, akiknek a legnagyobb szüksége lenne arra, hogy eljusson hozzá a talált szív! S kik kapnák ezt a különös tárgyat?

- Bence – sokszor magányos, mert nem játszanak vele.
- Dédimama és Dédipapa – mert távol vannak, de gondolunk rájuk.
- Hédike – az unokatestvérem, mert nem lehet testvére.
- Magamnak adnám – én is szívbeteg vagyok.
- Milán – évfolyamtársam, aki elvesztette az édesanyukáját.
- Ricsi – az osztálytársam, akit mindig kiközösítenek, szeretném, ha jó kedve lenne.
- A tanító néninknek – hogy a következő osztálya is így szeresse.
- Zsombor – hogy fociedzéseken ne a lábunkat rugdossa.

Ló a fürdőkádban

Vajon ki mit csinálna, ha egy lovat találna a fürdőkádban? Amikor a kölyökolvasók G. Szabó Judit *Megérjük a pénzünket* című alkotását olvasták, azt a feladatot kapták, keressenek a környezetükben tíz embert, akiket megkérdeznek erről, ahogyan azt Kovács Anikó is tette a regényben. Lássuk, mit feleltek a gyerekek (GY) és milyen választ adtak a felnőttek (F)!

- Megkérdezném, melyik a kedvenc tusfürdője. (GY)
- Elmennék a szemészetre. (F)
- Benevezném a Magyar Vágtába. (F)
- Valahogy kiszedném a kádból, a hátára ugranék, majd napestig lovagolnék rajta. (GY)
- Meghívnám egy répatortára. (GY)
- Szólnék tatának, akinek van két lova, hogy vezesse ki az istállóba. (GY)
- Felhívná az Animal Planet tévécsatornát, hogy ezt látniuk kell! (F)
- Egy ló nem is fér el egy fürdőkádban, még én se nagyon! (F)
- Hogy jönne be? Csak nem vagyok annyira hülye, hogy ne venném észre, ha bejönne egy ló! (F)
- Befogatnám a bugaci pusztatótörsbe. (F)
- Elcserélném egy hintalóra. (F)
- Benevezném az ügetőversenyre. (F)
- Órákon magam mellé ültetném. (GY)

A fekete sirályok bemutatása a Természetbúvár című lap számára Berg Judit Rumini Zúzmagyaraton regénye alapján:

A világ figyelme Sötétváralján

Eddig ismeretlen madárfaj tűnt föl Jégsziget fővárosának szikláinál. Madármegfigyelők jelentették, hogy ezek az állatok nem hasonlítanak az eddig ismert madarak egyikére sem. Alkatra sirályoknak tűnnek, ám színük fekete. Meg nem erősített információk szerint a madarak idomítottak tűnnek. Azt, hogy milyen jelre repülnek el csapatostul,

még nem sikerült kideríteni. Veszélytelenek, emberre nem támadnak. Háborítatlan élet-terüknek vége, a madártani intézet mellett az állatvédők és a környezetvédők is vizsgálódnak. Vajon át kell írni a biológia könyveket? A tudósok nagy felfedezés előtt állnak. A kitelepített megfigyelőállomásra tudósítónk is meghívást kapott. A páratlan szépségű, ritkaságszámba menő fotóinkat nemcsak a természetbúvár olvasói láthatják, hanem átveszi a National Geographic is.

Tudományos szenzáció! Változás előtt a rendszertan?

Eddig ismeretlen állatfaj feltűnését jelentették Sötétváraljáról. Ez a felfedezés ráirányította a világ figyelmét Ércsziget fővárosára, Sötétváraljára.

A sziklák között fekete madarak tűntek föl. Kinézetre a sirályokra hasonlítanak, de a színük fekete. A Madártani Intézet tudósai megerősítették, hogy új faj került elő. A tudósok vizsgálódása több területre terjed ki. Az állatok viselkedése: viselkedésük érdekes, nem reagálnak a külvilág ingereire.

Hogyan, minek a hatására lettek a sirályok feketék? Mutáció? Vagy a globális felmelegedés hatására? A génkutatók mellé felsorakoztak a környezetvédők is. A területen megjelenő turisták, fotósok hada miatt akcióba léptek az állatvédők is. Követelik a fekete sirályok nyugodt környezetének meghagyását. Kezdeményezik a madarak védetté nyilvánítását. A vizsgálódások eredményéről időről időre lapunkban beszámolunk. Bővebb tudósítást, képeket honlapunkon találhatnak.

Próbára tettük a kölykök alkotókedvét is. Minden fordulóhoz kapcsolódott egy fantáziát és kez ügyességet igénylő teendő. Ezek közül a legkedveltebbek:

- *Csokoládépapír tervezése* – Bátky András: *Mirka*; Dóka Péter: *A kék hajú lány*;
- *Könyvjelző alkotása* – Berg Judit: *Cipelő cicák a hátizsákban*;
- *Szereplők elkészítése öltöztetőbabaként* – Finy Petra: *Bögreúr meséi*; Tóth Zita: *File, a zoknimuki*;
- *Mesebélyeg tervezése és megrajzolása* – Lackfi János: *Dombonneni mesék*; Malter György: *Állatkerti kalamajkák*;
- *A mese egyik szereplőjének elkészítése újjábként* – Marék Veronika: *Kippkopp a hóban*;
- *Illusztráció papírkivágással* – May Szilvia: *Imbusz mester autót épít*;
- *Irodalmi tabló* – Mészöly Ágnes: *Sünimanó*;
- *Felhőszobrok tervezése* – Balázs Ágnes: *Torkos Turpi és a felhőgyár*;
- *Egy részlet megrajzolása 6 képkockában* – Berg Judit: *Lengemesék*; Turbuly Lilla: *Kosársuli*;
- *Spatulabáb készítése* – Vig Balázs: *A rettegő fogorvos*.

Kölykölvasók találkozója

A kölykölvasók találkozásának a Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár ad otthont. Van annak valami különös varázsa, amikor az egymást személyesen nem ismerő gyerekek nagyon gyorsan egymásra hangolódnak, és közösen lesznek a változatos programok résztvevői. Ismeretlenül is összeköti őket az irodalom, a könyvek szeretete és azok a közös olvasmányélmények, amelyeket éppen e játék során szereztek. Az évek múlásával

persze vannak régi, kedves ismerősök is, akik több alkalommal is a legeredményesebb játszótársak közé kerültek.

A legtöbb díjazott kölyökolvasó a következő településeken volt a játszótársunk:

Iskola	Település	Díjazottak száma (2008-2014)
Hatvani Kossuth Lajos Általános Iskola	Hatvan	39
Baksay Sándor Református Gimnázium és Általános Iskola	Kunszentmiklós	39
Dorogi Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű és Sportiskolai Általános Iskola Zrínyi Ilona Tagiskolája	Dorog	31
Kalocsai Eperföldi Általános Iskola	Kalocsa	27
Kiskunfélegyházi József Attila Általános Iskola Platán Utcai Tagintézménye	Kiskunfélegyháza	27
Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola	Soltvadkert	22
Ádám Jenő Általános Iskola Dózsa György Tagiskola	Kazincbarcika	21
Középkerti Általános Iskola	Hajdúböszörmény	17
Kiskunfélegyházi József Attila Általános Iskola Gátéri Széchenyi István Tagintézménye	Gátér	15
Kaposvári Egyetem Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium	Kaposvár	15
Kaposvári Kodály Zoltán Központi Általános Iskola Kinizsi Lakótelepi Tagiskola	Kaposvár	15
Székesfehérvári Németh László Általános Iskola	Székesfehérvár	15

A találkozóra a gyerekeknek egy A/5 méretű képeslapot kell készíteniük, amelynek egyik oldalára rajz kerül, a hátoldalára pedig tíz olyan kifejezés, ami eszükbe jut a Kölyök-olvasó játékról!

Íme néhány visszajelzés:

Balaton – izgalom – jó könyvek – kellemes időtöltés – könyvtár – kutatás – lovaslás (Kósza) – paplan alatti olvasás – rejtvények – várakozás

Kiss Rozsi – Székesfehérvár

Izgalom – kedves ismerősök – kellemes meglepetés – közös munka – meghitt pillanatok – a megoldás öröme – tanulságok – új ismeretek – várakozás izgalma – vidám percek

Erdei manók – Kecskemét

Feladatsor – határidő – Kecskemét – könyvtár – mai írók– Márti néni – olvasás – rejtvény – Pipogya – rejtvény.

Makai Viktória – Kiskunfélegyháza

A kölyökolvasók találkozásán az ismerkedés, a szerzőkkel való találkozás, a közös játék mellett a jutalmak (könyvek, oklevelek, kitűzők) ünnepélyes átadására is sor kerül. Vendégeink azok az írók, illusztrátorok, akiknek egy-egy művével az év során megismerkedtek a gyerekek.

Vendégeink voltak: Balázs Ágnes (2014), Bátky András (2012), Finy Petra (2013), Kovács Lajos (2014), Maros Krisztina (2015), Nyulász Péter (2015), Tóth Anita (2012), Tóth Zita (2012)

Úgy gondoljuk, hogy azok a gyerekek, akik a nyolc esztendő alatt játszótársaink voltak, számos értékes irodalmi alkotást ismerhettek meg, ami hozzásegíthette őket önmaguk, társaik és környezetük jobb megértéséhez, emberi kapcsolataik erősítéséhez. Erről szól egyikük biztató üzenete is: „*Szerencsére vannak kacagások, jó beszélgetések, összetartások, szerelmek és könyvek.*”

Koleszár Márta

Augusztus 20-i kitüntetések

Augusztus 20-a, Szent István király ünnepe alkalmából Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere kitüntetésekkel adott át.

Magyar Érdemrend Lovagkereszt (polgári tagozat) kitüntetésben részesült

VIRÁGOS MÁRTA,

a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgató-helyettese.

Szinnyei József-díjat vehetett át

BÁNFI SZILVIA,

az Országos Széchényi Könyvtár tudományos kutatója,

LAKI-LUKÁCS LÁSZLÓ,

könyvtáros, helytörténész, néprajzi gyűjtő,

STRASSZER MIHÁLYNÉ,

az Óbudai Egyetem Könyvtárának igazgatója,

VÁRTERÉSZ CECÍLIA,

a debreceni Méliusz Juhász Péter Könyvtár igazgatóhelyettese.

A kitüntetetteknek szívből gratulálunk!

Poesis Hungarica – digitális kontextusban

Egy negyven éves bibliofil kiadványsorozat tanulságai

Könyvtárszakos hallgató¹ tartalomfejlesztési eredményeire építve jött létre a nyáron az a honlap², amely emléket állít a több mint negyven esztendővel ezelőtt indult és a nyolcvanas évek végével megszűnt *Poesis Hungarica* könyvsorozatnak. Pusztán a dísztelen, puritán tipográfiai eszközökkel formált borítók képeiből, a közreműködő alkotók és illusztrátorok névmutatójából, bibliográfiai adatokból és szakirodalmi hivatkozásokból áll ez a „virtuális emlékmű”, amely nem vállalkozik a szövegek közlésére, lapozhatóan teljes, digitális reprodukálására; utóbbiaknak talán értelme sem volna, hiszen a hetvenes-nyolcvanas években e kiadványokba beválogatott versek föllelhetőek azóta már digitalizált kiadványokban, a többségében máig méltányolt költői életművek ismertebb köteteiben is. A projekt tehát – kívülállóként szemlélve – jelképes információtartalommal járul a magyar nyelvű webtartalom kincsestárához, ám a könyvsorozatot jobban ismerők – s e kör bővüléséhez tán a létrehozott oldal is hozzájárul – tudhatják, miért érdemli meg a hajdani kiadói vállalkozás a megemlékezést. Tanulságainak újragondolása pedig irodalmi és könyvtári, sőt, informatikus-könyvtáros szempontból is időszerű lehet.

Lipták Pál (1922-2007) neve e folyóirat olvasói számára bizonyosan jól ismert. Legendás alakja volt a magyar könyvtáros szakmának; a békési kulturális élet szervező személyiségként aktivitása, kreativitása máig érezteti hatását, és képzőművészként, etnográfusként, könyves alkotóként életművét számon tartja digitalizált emlékezetünk halála óta is, különböző vetületeit felmutatva a Wikipédiától az Artportalig, vagy a Kieselsbach Galéria alkotói adatbázisáig minden jelentős tudástárban. Bár elhallgatva nincsen, az általános életrajzi szócikkek mellett érthető, ha a könyvkiadó Lipták Pál öröksége kevésbé látványos, mint a képzőművészné, vagy akár a könyvtárosé. A kis példányszámú bibliofil kötetek borítóképei és adatai antikvár aukciós oldalakon tűnnek elénk olykor, irodalom- és könyvtártörténeti hivatkozásait pedig az emlékezetből lassanként kikopó, régi folyóirat-számok szövege rejti.

„Nyomdász barátaim voltak inaskoromtól kezdődően.” – idézi fel emlékeit egy 1987-ben közreadott³ beszélgetés során Lipták, saját könyvkiadói elköteleződése háttéréként: – „Például Botyányszék, aki a Teran – azaz a mostani békéscsabai Kner Nyomda – 45. utáni első igazgatója volt. Teran Andort és az utódait is ismertem. Terant még sibederként, a 30-as évek végén láttam dolgozni. Láttam, ahogy egy készülő könyv háromféleképpen készedett címlapját nézegette, érlelte, pontosította; napokon át az asztalán, maga előtt tartva a változatokat. Az általam megcsinált könyveken a nevem soha nincs rajta. Se pénzt, se dicsőséget nem jelentett számomra, jogosan maradtam névtelen. Nem vállaltam, hogy azt higgyék: ez érvényesülni akar. Szolgálatként fogtam föl.” A nyomdász-környe-

zet lehetőségeit megragadó könyvtári „melléküzem” kialakításához azonban a leselejtezett nyomdagépeken és a nyomdaktól átvett maradék papíron kívül értékes tartalom, megjelentetésre méltó művek, két évtizedet átvelni képes kiadói koncepció is kellett. A könyvtáros-nyomdász affinitás, a szolgálatra kész kreativitás a hetvenes években szerencsésen talált partnerekre az irodalmi élet irányából. Talán nem túlzó a párhuzam, hogy ma, amikor a digitális tartalomszolgáltatás korában már nincs szükség se nyomdagépre, se papírra, se terjesztési költségek előteremtésére a publikáláshoz – a lehetőségek e digitális bőségében is leginkább szerencsére és kezdeményező kedvre van szükség az értelmes, fontos tartalom megragadásához.

A párhuzam – tegyük hozzá – abban a tekintetben is aktuális, hogy a könyvtáros szakma napjainkban is bővelkedik tehetséges, rejtőzködve vagy tudhatóan sokoldalú személyiségekben. Három könyvtáros, az ország könyvtári rendszerét alapjaitól megújító Sallai István, Lipták Pál és a költő Fodor András 1951-es találkozásának történetét utóbbi visszaemlékezéséből⁴ ismerhetjük, sőt, naplójából tudható az is, hogy a költő-könyvtáros kapcsolata a könyvtáros-„polihisztor” Liptákkal író-olvasó találkozókon, békéscsabai kulturális eseményeken keresztül folyamatos maradt, biztos háttérrel adva a könyvsorozat 1974-es indításához. A könyvtári térhez, működéshez kapcsolt pezsgő szellemi élet más formákban, de ma is biztosíthat, megteremthet a *Poesis Hungaricát* életetökhöz hasonló, személyes munkakapcsolatot, baráti feladatmegosztást: „*Ha keressük, hogy mije voltam én ennek a sorozatnak, mondhatnám, hogy földhajtó, udvari szállító vagy valami efféle. Természetesen megmaradt az együttműködésben mindig a szabad mozgás, tehát egyőnk se kötötte meg feltétlen a másikat. Mindig úgy történt, hogy ajánlatokat tettem, amiket Pali revideált és a közös megegyezés alapján kezdtem aztán lépéseket tenni a választott költő felé. A kiválasztásban ő – nagyon helyesen – előnyt alkalmazott a régió, a táj költőinek felvételével.*”⁵ A *Poesis Hungarica* így, Lipták legendás, minőség-eszményét szolgáló kreativitásával és Fodor András – ma úgy mondanánk – „kapcsolati hálója” által válhatott a korabeli irodalmi élet szerves részévé, kiegészítőjévé, hiányzó kötetmegjelenéseket pótló, lehetőségeket és a centrumtól távolabb születő értékeket felmutató eszközévé. A sorozat sikere és réteghiadványként való elismertsége is bátorította Liptákok további kiadói kezdeményezéseiben (képzőművészeti sorozatot indított, a verses kötetek után próza- és esszéköteteket is megjelentetett).

A *Poesis Hungaricában* kiadott 36 költő – köztük Bella István, Csoóri Sándor, Csorba Győző, Fodor András, Garai Gábor, Gergely Ágnes, Illyés Gyula, Jékely Zoltán, Juhász Ferenc, Kalász Márton, Kálnoky László, Képes Géza, Keresztury Dezső, Kiss Dénes, Lator László, Nagy László, Nemes Nagy Ágnes, Pilinszky János, Rába György, Rákos Sándor, Somlyó György, Székely Magda, Takáts Gyula, Tornai József, Vas István, Vészi Endre, Weöres Sándor és Zelk Zoltán – kiadványként és egyben honoráriumként kapták kézhez a Varga Hajdu István, Martyn Ferenc, Lipták Pál, vagy a szerzők saját rajzaival illusztrált, japán hajtású, bibliofil köteteket. Amiként a kiadás is testreszabott volt – a szerzőkkel egyeztetett, az alkotók régi vágyait, ötleteit vagy hiányzó megjelenéseiket beteljesítő; – úgy felhasználásuk, terjedésük is az irodalmi élet organikus, valós igényeit követte: az aláírt, számozott példányok dedikálva, személyes kapcsolatok által kerültek könyvespolcokra, kitüntetett olvasók becsben tartott gyűjteményébe.

Vegyük észre, mekkora minőségi különbséget jelent, hogy az alkalmi könyvtári kiadványokat belső használatra sokszorosító, sőt, hasznot hozó szolgáltatást is vállaló (névjegyeket, plakátokat megrendelésre elkészítő) Lipták-féle házinyomda saját réteghiadványa-

ival a kortárs irodalmi élet korabeli véráramába kapcsolódott, hogy talált, betöltött abban olyan szerepet, amelyre a nagy könyvkiadók és folyóiratok akkor képtelenek voltak.

„*Tanúja voltam nemrégiben*” – idézi fel Fodor András az 1985-ös interjújában⁶ – „*amikor az Írószövetségben Domokos Máttyás, bóna alá csapva néhány kiadványunkat, a Kiadói Főigazgatóság emberei és a nyomdaipar ott megjelent képviselője előtt fölmutatta, hogy íme, így is lehet könyvet kiadni. Különösen verskötetet, amelyet tulajdonképp szerencsésebb volna egy-egy ilyen manufaktúra-jellegű nyomdában elkészíteni, mint a nehézkes, nagy, fölhígított nyomdai szerkezetben. Körbejártak a kiadványok, megcsodáltak, és valóban le is szűrték azt a tanulságot, hogy keresni kell olyan nyomdai lehetőséget, amire Lipták adott példát.*”

2014 őszén az ELTE Könyvtár- és Információtudományi Intézetének *E-könyv, e-olvasás* szakmai napján zajló vita⁷ egyik tanulsága éppen az volt, hogy a nyomtatott könyv lehetséges jövőképei között bizonyosan ott szerepel majd az e-kiadással párhuzamos, szorosabb olvasói elköteleződést jelző, gyűjtőszenvédélyt kielégítő vagy épp támogató szponzorációt honoráló papír-könyv, a kis példányszámú, testreszabott bibliofil kiadvány⁸. Ha a hetvenes-nyolcvanas évek szabályozott szerzői jogi viszonyai között működő, az írásbeliség tekintetében monopol helyzetű könyv- és folyóirat-kiadás közegében létjogosultsága lehetett a *Poesis Hungarica* 250 példányban megjelenő kiadványainak, akkor létének háttere és körülményei a mai, digitalizált, másolva fogyasztó szövegkultúrában is értékes tanulságokkal szolgálnak. S nem is csak a kézműves „retro-technológia” okán, hiszen, bár az elektronikus szöveg megjelenésben a „*bibliofil elemek, mint a kötés, a borító, a méret és a tulajdonosi bizonyosság rendszerint nem járulnak hozzá a könyv-élményhez*”⁹, olvasási szokásaink – ne legyenek kétségeink – velünk változnak, és kötődési igényünk a változó körülmények között is utat talál a szöveghez, legyen az tintából papiroson, vagy e-papíron, e-inkéből. „*Aki folyamatosan használ e-könyv olvasó eszközt, megerősítheti: néhány könyv elolvasása után az e-reader kényelmi szolgáltatásai – szótár, jegyzetelhetőség, könyvtári anyag a zsebben, a betűméret- és fajta mozgalmassága – képesek érzelmi kötődést kialakítani. Éppen úgy jelentkezik a motiváltság a használatra, mint egy régi könyvből való ragaszkodás esetén. Szívesen nyúl az ember az eszköz után, mint egy megszokott szótárhoz vagy törött-gyűrött borítójú, sűrűn forgatott kézikönyvhöz.*”¹⁰ A *Poesis Hungarica* máig időserű tanulságát tehát nem is annyira könyvészeti téren kell keresnünk, mint inkább az egyedi, személyes hitelű információforrások növekvő keresettségében, s a könyvtár szereplehetőségében az írókat olvasókkal, alkotókat tudásvággyal összekapcsoló aktivitás területén. A mindenkor tartalomszolgáltatásban betölthető rések, rétegigények találekony kielégítésében a könyvtár ma is kreatívan építhet tudáskincseré, közösségi terére, érdeklődő olvasói közösségére és saját technológiai jelenlét-készségére. Az idézett, és a szerző engedélyével digitalizálva, a honlapról is elérhetővé tett Kabdebó-interjúban számos példát olvashatunk a nyomda, a könyvtári közeg és a kultúra helyi eseményei között létrejött sikeres interakciókra (pl. író-olvasó találkozókra kinyomtatott, emléklapként dedikált művek), valamint tanulságos anekdotákat a könyvtár által kiadott kötetsorozat élő irodalmi közegbe ágyazott mindennapjairól. A *Poesis Hungarica* – mint vállalkozás – olyan űrt töltött be, amelyet a korabeli szövegkultúra, a könyv- és folyóirat-kiadás akkori rendszere hagyott szabadon könyvtár, könyvtáros, olvasó és irodalmi élet között. Ez a kreatív, vállalkozó attitűd Lipták Pál és a könyvsorozat valódi öröksége, napjainkra is átfordítandó tanulsága.

A rendszerváltozáshoz közeledve változtak a körülmények, s a *Poesis Hungarica* kiadásai megriktáltak. Másfél évtizedes története bizonyára érdemes volna a mélyebb feltárára is,

az imponáló szerzői névsor mögött ma már csak sejthetjük Lipták Pál folyamatos küzdelmét, a folytonosságot évről-évre biztosító szervezőmunkát. „*Kiadványsorozatunk bárba fenyegedett állapotban van, az ő ügyessége révén tovább fog élni. A nyomdát, papírt már átmentette. Mert hogy építkezés miatt a könyvtár hamarosan költözik*” – írja Fodor András, utolsó megjelent naplókötete¹¹ egyik kései bejegyzésében.

2015 augusztusában – e cikk írása idején – a Békés Megyei Könyvtár már 30. évfordulóját ünnepli új épülete átadásának, Lipták Pálról is kiállítással emlékezve. Lipták öröksége köztünk él, emlékét megőrizzük, és bízunk abban, hogy utódai is közöttünk vannak: jártasak a digitális tartalmak publikálásában, elkötelezettek városuk, régiójuk kultúrája és szellemi élete iránt, nyitottak és kezdeményezőek a kortárs művészek, tudósok, jeles kutatók irányában. Eseményeket és személyes találkozásokat szerveznek, s tartalmas együttműködések – tematikus webprojekteket, netán kiadványokat – tervezve, kreatívan szolgálják tovább a könyvtári működés XXI. században is változatlan céljait.

JEGYZETEK

1. Lukoviczki Anna: *A Békés Megyei Könyvtár bibliofil kiadványai*. Kutatási napló – Tartalomszolgáltatás 2015. tavasz. iNapló - ELTE Könyvtár- és Információtudományi Intézet. (<http://kutatasinaplo.blogspot.hu/2015/04/tartalomszolgáltatás-2015-tavasz.html>)
2. *Poesis Hungarica - honlap*. (<http://inaplo.hu/poesishungarica>)
3. Sümegi György: *Szolgáltatásként fogtam föl - Beszélgetés Lipták Pál festőművésszel*. = Művészet, 1987/11-12. sz.
4. Fodor András: Egy igazi tanító – Emlékezés Sallai Istvánra (1980) In: *Szó, zene, kép*. [válogatott és új esszék] Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1983.
5. Kabdebó Lóránt: *Poesis Hungarica*. [Beszélgetés Fodor Andrással és Lipták Pállal] = Jelenkor, 1985. 2. sz.
6. Kabdebó L. i.m.
7. Boda Gáborné Köntös Nelli: *Pro és kontra az e-könyvekről: E-könyv, e-olvasás szakmai nap az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetében*. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 61. évf. (2014) 11-12. sz.
8. Fodor János: *E-olvasásról a tagadás tükrében. Egy bölcsészkarai vita tanulmányai*. = Könyvtári Figyelő, 60. évf. (2014) 4. sz.
9. Kerekes Pál – Kiszl Péter: *Az elektronikus könyvről – oktatáson innen és túl*. = Iskolakultúra, 2015. 3. sz.
10. Kerekes P. - Kiszl P. i.m.
11. Fodor András: *1979. október 30. In: A hetvenes évek II. – Napló 1975-1979*. Nap Kiadó, Budapest, 1997.

Fodor János

K 1.0 műhelynap-sorozat

Hagyományos könyvtári értékek, modern szemlélettel

A Könyvtári Intézet 2010-ben „K2” címmel kísérleti műhelysorozatot indított az aktuális, friss technikai, technológiai megoldások ismertetésére, a fejlesztések iránt érdeklődő könyvtárosok összetartására, a fejlesztések ösztönzésére. Az innovatív és nagyon sikeres műhelymunka ráirányította a figyelmünket arra, hogy nemcsak a legmodernebb könyvtári vívmányok lehetnek érdekesek a könyvtáros szakmai közönség számára, hanem választat vár egyszerű, mindennapi, hagyományos kérdéseire is.

A mindennapi munka során sokunkban felmerülnek az alábbi kérdések: Hogyan vezessem a leltárkönyvet? Mit tegyek, ha ajándékot kap a könyvtár, de nem kell belőle minden könyv? Hogyan számoljuk a kölcsönzések számát? A hosszabbítás is az? Ha nem hosszabbít az olvasó, de kint van a könyv használatban, akkor ez továbbra is csak egy kölcsönzés? Nem lehetne máshogy mérni, kimutatni a könyvtár eredményességét a használt dokumentumokra vetítve? Mikor küldjem az első felszólítót? És így tovább.

A Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztálya új műhelynap-sorozatával teret kíván adni e kérdések megvitatásához, és annak megismeréséhez, hogy más, a másik könyvtár az ilyenféle kérdésekre milyen választ adna, milyen kreatív megoldások születtek már a témában másutt. Egymás megismerése érdekében, visszalépve az alapokhoz, újjára indítottuk a „K 1.0” műhelysorozatot, amelynek címében a „K” nem a kísérleti jellegre, hanem arra a tartalomra utal, amelyet a „*könyvtár - közösség egy*”-ben kifejezéssel írhatunk le.

A sorozat célja a hagyományos könyvtári munkafolyamatokhoz köthető kérdések megvitatása, a jó megoldások, gyakorlatok, ötletek megosztása, valamint a fontos eredmények bemutatása. A rendezvény keretében kötetlen, bár moderált beszélgetés folyik a résztvevők között egy-egy előre meghatározott témáról.

A műhelysorozat találkozóinak az Országos Széchényi Könyvtár ad otthont. Az első találkozónkat 2015. június 22-én tartottuk. A könyvtár igen fontos eleme a közönsége, így első alkalmmunkkor a közönségkapcsolati munkát helyeztük a középpontba, azt, hogy milyen módon tudjuk elérni a használókat. Választ kerestünk arra, hogy mindehhez milyen lehetőségek használhatóak fel a különböző könyvtártípusokban, vajon léteznek-e „típustól független” jó megoldások is.

Előzetesen felkértünk öt előadót, akik beszélgetés-indítóként saját tapasztalataikat mondták el a közönség számára: Ráckevéről, a Skarica Máté Városi Könyvtárból Hegyi Gergely, intézményvezető és Barbulszka Gabriella, gyermekkönyvtáros; Kalocsáról a Tomori Pál Városi Könyvtárból Tamás László, igazgató; Budapestről, a BME OMIKK-ból Molnár Anita, a könyvtár Kommunikációs csoportjának munkatársa; és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Sárkányos Gyermekkönyvtárából Dienes Éva csoportvezető, tájékoztató könyvtáros. A beszélgetésben, nagy örömmünkre, a többi könyvtáros kolléga is aktívan részt vett.

A műhelysorozatot Fehér Miklós, a Könyvtári Intézet Kutatási és Szervezettefejlesztési Osztályának vezetője nyitotta meg, ismertette a sorozat életre hívásának okait, célját és az időközben felmerült ötleteket. Hangsúlyozta, hogy szeretnénk, ha ez a műhelysorozat nemcsak az intézményvezetőket célozná meg, hanem a mindennapos gyakorlati problémákkal gyakrabban találkozó munkatársak is részt tudnának venni a találkozókön. Majd felkérte a résztvevő könyvtárak képviselőit, hogy mutassák be, náluk hogyan működik a közönségkapcsolati munka gyakorlata, hogyan érik el a közönséget.

Varga Andrea, az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Könyvtárának vezetője vette fel az első, mindenki számára fontos kérdést, hogy a felsőoktatási könyvtárakban hogyan lehet jobban megszólítani a hallgatókat, miként lehet a könyvtár által szervezett programokra becsábítani őket.

Egri Krisztina, a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum könyvtárosa a könyvtárakban bevált jó gyakorlatokat ismertette. Úgy tapasztalják, hogy a külföldi hallgatók nyitottabbak a könyvtár rendezvényeire, náluk aktív a hallgatói közösség. Ezért a magyar diákok megszólítása, informálása kiemelten fontos. Ennek érdekében a direkt marketing módszereit használják: a hallgatói levelezőlistákra könyvtári hírleveket küldenek. Jó kapcsolatot ápolnak az egyetem oktatóival, az e-könyvek ajánlását a hallgatóknak az ő segítségükkel tudják hatékonyabban megvalósítani. Speciális szolgáltatásokat is bevezettek annak érdekében, hogy vonzóbbá tegyék hallgatóik számára a könyvtárat: például szövegtani metszetek mikroszkópos tanulmányozására nyílik lehetőségük szakkönyves háttértámogatással.

A programok meghirdetése több csatornán történik. A legjobb alkalom erre az olvasókkal való személyes találkozáskor van. A közönségük szegmentálása is fontos mérföldkő, erre alapozva lehet a szolgáltatásokat, rendezvényeket csoportokra szabni. A könyvtár új honlapja is ennek jegyében lett kialakítva.

Molnár Anita, a BME OMIKK kommunikációs csoportjának munkatársa arra az alapvető problémára hozott már jól működő ötletet, hogyan tudjuk meghatározni a könyvtárat használó olvasók pontos számát. Ismertette a műegyetemi könyvtárban bevezetett új rendszert: a hallgatók diákigazolványukkal is használhatják az olvasótermeket. Ez esetben a felügyelő az igazolványon található vonalkódot olvassa be, ezzel feltárva a használat gyakoriságát.

A közkönyvtári tapasztalatokra áttérve, **Dienes Éva**, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Sárkányos Gyermekkönyvtárának csoportvezetője, tájékoztató könyvtárosa mutatta be az intézményüket, az ottani szellemiséget, a jól bevált gyakorlatokat. Fontosnak tartotta kiemelni, hogy jelentős szerepe van a visszatérő rendezvények reklámozásában az előző alkalmakon résztvevők pozitív véleménye terjesztésének, a szóbeszédmarketingnek. A közösségi médiában való aktív jelenlét is kiemelt fontosságú. Ezen kívül működtetnek

egy kultúrblogot, valamint egy tinioldalt, az olvasóikat megszólítva, őket bevonva. Részt vesznek az országos könyvtári rendezvénysorozatokban (pl. Országos Könyvtári Napok) saját programokkal is; ezek mindig nagyon sikeresek.

Sági Ildikó, a Budapesti Corvinus Egyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár Olvasói Szolgáltatások Osztályának vezetője a náluk kialakult program-reklámozási és kapcsolattartási szokásokról beszélt. Náluk is az egyetemi hírlevélben való megjelenés, a hallgatói levelezőlistára küldött üzenet, a Facebook-on való jelenlét a napi gyakorlat része, valamint az integrált könyvtári rendszerükből, a Huntékából is tudnak üzeneteket küldeni a használóiknak. A programjaik közül a szakdolgozatírásra történő felkészítő képzéseket emelte ki, mint legsikeresebb rendezvényt. A programok körületekintő időzítése szintén nagyon lényeges. A kapcsolattartási platformok említése után felmerült a kérdés, hogy ezek közül vajon melyik lehet a legsikeresebb, az olvasókat melyikkel lehet a legjobban megszólítani, valamint ezt hogyan lehet mérni?

Bajnok Tamara, a százhalombattai Hamvas Béla Városi Könyvtár szakmai igazgatóhelyettese a náluk már lefolytatott erre vonatkozó vizsgálatot ismertette. Felmérésük alapján a nyomtatott változatok közül a városi újság a legnépszerűbb csatorna, az elektronikus platformok közül pedig a könyvtári hírlevél. Ezekben a csatornákon jutnak el leghatékonyabban -- az olvasók szerint -- hozzájuk a könyvtári hírek. A felhasználók azonban a vizsgálat szerint plakátokról szeretnének leginkább értesülni a rendezvényekről. A legideálisabb a havi egy hírlevél, amely a következő hónapban megrendezendő programokról tájékoztatja az olvasót.

Fehér Miklós, a Könyvtári Intézet osztályvezetője vetette fel a beszélgetés során, hogy a plakátokra milyen képek kerülhetnek. Elhangzott az előadótól kapott vagy az előző programokon készült fotók lehetősége is. Vajon a rendezvényen résztvevők hozzájárulnak a publikáláshoz? A könyvtárnak lehet egy „arca”?

Hegyi Gergely, a ráckevei Skarica Máté Városi Könyvtár intézményvezetője elmondta, hogy szerencsés helyzetben vannak, hiszen ők üzemeltetik Ráckevén a városi televíziót is, így a könyvtár népszerűsítése ezen a médiumon keresztül megoldott, az arcukat könnyebben tudják formálni e csatorna segítségével. Jó példaként említette Hegyi Gergely -- Molnár Anitával egybehangzóan -- a kölcsönzéskor aláírásra kerülő kölcsönzési nyomtatott lista felhasználását a rendezvények reklámozásának céljára. A ráckevei könyvtárban a papír hátuljára nyomtatják az aktuális programokat, a BME OMIKK-ban pedig a papír fejlécében tájékoztatják az olvasókat az aktualitásokról.

Molnár Anita kiemelte a hibrid megoldások lehetőségét is: a plakátok rövid figyelemfelkeltő szövege mellett QR-kódot helyeznek el nagy sikerrel, amely a virtuális térben található részletes ismertetőhöz irányítja az olvasókat.

Tamás László, a kalocsai Tomori Pál Városi Könyvtár igazgatója egy színes prezentációval engedett betekintést az intézményük működésébe. Hangsúlyozta, hogy minden korosztályra, érdeklődési körű olvasóra oda kell figyelni. Ha szükséges, új stratégiát kell megalkotni, elébe kell menni az igényeknek. Bemutatta a sokszínű programkínálatukat: szakkörök, klubok, előadások, író-olvasó találkozók (pl. Baba-mama klub, NagyNet, Hazanézőben, Tudásklub, Kalocsai Kincsesláda, Mindentudás fája). Az előadásból kitűnt, hogy a kalocsai könyvtár nem riad vissza a kísérletezéstől, újításoktól, minden alkalmat megragad – elsősorban a személyes kapcsolatok kialakításával – a látogatói, olvasói kör bővítésére, valamint a kisváros közösségi tereként is működik. Ennek eredményeképp

megduplázódott az olvasói, könyvtárhasználói létszám, valamint a könyvtár népszerűsége a város és körzete lakóinak körében.

Barbulszka Gabriella gyermekkönyvtáros, szintén a ráckevei Skarica Máté Városi Könyvtárat képviselte prezentációjával. Sokszínű programkínálatukat ismertette, hogy ők miképp szólítják meg a közönségüket. Minden korosztály számára kínálnak nekik legjobban megfelelő rendezvényeket (pl. Ringató foglalkozás, előadások, kiállítások, olvasókör nyugdíjasoknak). A könyvtáron kívül is jelen vannak, például a tavaszi és az adventi vásáron.

Összegzésül elmondható, hogy a felsőoktatási könyvtári résztvevők egyetértettek abban, hogy a hallgatókat eddig a szakdolgozati, kutatómódszertani képzetekkel tudták legjobban megszólítani. Mindegyik könyvtártípus esetében szükségszerű a rendezvényeket különböző csatornákon reklámozni, azonban a szájhagyomány útján terjedő pozitív vélemény manapság is az egyik legerősebb bevonzó tényező. A könyvtárosoknak a közönségük mellett partnereikre is oda kell figyelni, gyümölcsöző kapcsolatot kialakítani és fenntartani velük a hatékony közös munka érdekében. A résztvevők a műhelynap zárásaként a lehetséges partnereket sorolták fel: informatikus, pedagógus, védőnő, népművelő, újságíró, marketings, vegyész, mezőgazdasági szakember, a civil szervezetek munkatársai, pszichológus, polgármester, orvos, gyógypedagógus, kutató, gyógytornász stb.

Valamennyiünknek tanulságos volt, milyen ötletes módszerekkel és lelkesedéssel lehet a közönséget legjobban szolgálni. Az ősz folyamán további műhelynapokat szervezünk, amelyeken -- reményeink szerint -- hasonlóan hasznos szakmai beszélgetések fognak elhangzani.

Bognár Noémi Erika

Tudás új utakon – a K2 kísérleti műhely harmadik sorozata

Bevezetés

A K2 kísérleti műhely elnevezéssel működő virtuális kutatócsoport 2010-ben alakult a Könyvtári Intézet szakmai irányításával, mégpedig azzal a céllal, hogy a közgyűjteményi kör számára újdonságértékkel bíró innovatív technológiák létrehozásában és terjesztésében szerepet vállaljon, valamint jelentős szereplők számára együttműködési lehetőségeket teremtsen. A műhely tevékenysége – több, a Könyvtári Intézet által menedzselte alprojekttel együtt – része volt a TÁMOP forrásokból finanszírozott *A nemzeti könyvtár az élethosszig tartó tanulásért* című programnak.

A műhely működésének első éveiben igyekeztünk nyomon követni a szakmában zajló technológiai trendeket. Külsős szakértők segítségével próbáltuk számba venni azokat a kurrens technológiákat, amelyek a könyvtári és közgyűjteményi szektor számára is hasznosíthatók. A technológiákkal történő kísérletezés, azok eredményének bemutatása, a technológiákkal vagy alkalmazásaikkal kapcsolatos trendek figyelése, mind része volt a műhely tevékenységének, amely teljes mértékben nyitott volt valamennyi érdeklődő szakmabeli előtt. Tudatosan kerestük a kapcsolatokat a könyvtárak partnereiként, beszállítóiként vagy megrendelőiként működő vállalatokkal és az egyetemeken, főiskolákon feltűnő fiatal tehetségekkel is. Ez utóbbiak közül sokaknak a K2 műhely jelentette az egyik első – széles szakmai nyilvánosság előtti – bemutatkozási lehetőséget. Talán nem túlzás azt mondani, hogy a jelenlegi huszonéves könyvtáros generáció jó pár tehetséges fiataljának a szárnybontogatását jelentősen elősegítették a K2 sorozat rendezvényei, valamint az azokon meginduló eszmecsereik.

A programsorozat sikere nyomán döntöttünk úgy, hogy *Villanyolvasás, villanykönyv* címmel újabb sorozatot indítunk, amelyet már az NKA finanszírozott 2013-ban. (Lásd: Tóth Máté: *Villanyolvasás, villanykönyv – a K2 kísérleti műhely 2013. évi rendezvényei*. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2013. 11. sz. 27-35. p.) Ennek jelenti közvetlen folytatását a *Tudás új utakon* című sorozat, amelyben az előzőekhez hasonló szerkezetben és tematikával folytattuk a közgyűjteményekben is használható kurrens technológiai újdonságok bemutatását, illetve gyakorlati adaptációját. Míg a *Villanyolvasás, villanykönyv* elsősorban az elektroni-

kus olvasással kapcsolatos dilemmákat vette sorra, addig a mostani sorozat az analóg vagy digitális formában keletkező, de a felhasználóknak végül digitális formában szolgáltatott tartalmakkal, valamint az ezekkel kapcsolatos vitás kérdésekkel foglalkozott.

A sorozat ezúttal is négy alkalomból állt, amelyből kettő tematikus alapon szerveződött (digitalizálás és nyílt hozzáférés), kettő pedig a meghívottak köre alapján (egyetemi hallgatók, vállalatoknál dolgozó kollégák). Ezzel a struktúrával először egy-egy téma mentén tudtunk – a kérdéskörben járatos, ismert hazai előadók segítségével – mélyfúrást végezni, majd megismerhettük, hogy a vállalatoknál, valamint az egyetemeken milyen innovatív újdonságok vannak terítéken. Meggyőződésünk, hogy a vállalati fejlesztésekre azért is érdemes nagyon odafigyelni, mert a piaci igények változásaira ez a kör fokozottabban érzékeny, és ezért igyekeznek mindig élen járni a szolgáltatások fejlesztésében. Az egyetemek könyvtár- és információtudományi képzésein tanuló fiatalok pedig elsősorban az újdonságok iránti nyitottságukkal, friss szemléletükkel tudnak sokat adni egy-egy kérdéskör alapos feltárásához. Mindezek mellett nem titkolt célunk, hogy az egyetemistákat bevezessük a szakmába, megismertessük őket a gyakorló szakmabeliekkel, amely mind a hallgatóknak, mind pedig leendő munkáltatóiknak lehetőséget jelent az együttműködésre, eljövendő közös munkára.

A mostani cikkünk célja, hogy néhány gondolattal összefoglaljuk a K2 műhely *Tudás új utakon* című sorozatának eredményeit. Az előadások – néhány kivétellel – elérhetőek a Videotóriumban.¹

Digitalizálás és elektronikus hozzáférés

Az első rendezvényre 2014. október 8-án került sor. A témaválasztás motivációját az jelentette, hogy ugyan a kulturális örökség digitális közzétételének kérdése már több mint egy évtizede meghatározza a közgyűjtemények terveit, cselekvéseit és a róluk alkotott képet is, mégis nagyon kevés az az eredmény, amit ezen a területen fel tudunk mutatni. A nyitórendezvényen előadóink segítségével először feltártuk a digitalizálással kapcsolatos hazai problémákat, majd ezt követően két sikeres projekt műhelytitkaiba nyertünk betekintést.

Lovas Lajos, a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MaNDA) főigazgatója mutatta be az intézmény működését, sikereit. Az intézményt 2011-ben alapította az akkori kulturális minisztérium, jelenleg a Miniszterelnökség háttérintézményeként dolgoznak. Kulturális intézményekkel kötött szerződésekkel jelenleg 150 helyen vannak jelen az országban. A partnerek által digitalizált tartalmak egy közös felhő-alapú adatbázisba tölthetők fel. Jelenleg 153 ezer objektum nyilvános, amelyekhez mintegy 30 millió metaadat csatlakozik. Számos fejlesztést folytatnak, amelyek közül az egyik legjelentősebb az Ózdon felépítendő Digitális Magyarország kiállítás, oktatási és kulturális módszertani központ. Az év végére tervezik a Nemzeti Kulturális Digitális Kataszter felhő-alapú feltöltő programjának elindítását, amely lehetőséget ad a közgyűjtemények számára, hogy a saját raktári tételeiket feltöltsék, paraméterezhető módon. Hazai szinten jelentős újítás a 3D modellek készítése, a 3D digitalizálás. Az előadó bepillantást engedett a terveikbe is. A kormány befogadta azt a koncepciójukat, amely a közgyűjteményeknek nyújtana korlátlan dedikált tárhelyeket térítésmentesen, az ide feltöltött adatokat pedig exportálnák a saját adatbázisukba, illetve a metaadatokat az Europeanába. A koncepció tartalmazza

még nagyteljesítményű digitalizálásra alkalmas eszközök vásárlását, amelyeket különböző gyűjteményekbe helyeznének ki előzetes felmérés alapján.

Káldos János, az Országos Széchényi Könyvtár általános főigazgató-helyettese *Könyvtári digitalizálás Magyarországon: 1976-2050* címmel tartotta meg előadását. A prezentáció célja a digitalizálás magyarországi múltjának, jelenének és jövőjének bemutatása. Az előadó szerint napjaink egy korszaknak a záróidőszakát és egy következő korszaknak a nyitányát jelenti. Ebben az évben 20 éves a Magyar Elektronikus Könyvtár, és idén indult el az ELDORADO is. 2003-ban történt egy felmérés a digitalizálandó, analóg formában meglévő magyar kulturális vagyponra vonatkozólag. A vizsgálat alapján elmondható, hogy a könyvtárakban található 111 millió dokumentumból 3,5 millió darab dokumentum digitalizálható. Ennek a digitális leképezése 7,8 petabájt tárhelyet igényelne a 2003-as becslések alapján, amely akkoriban beláthatatlan mennyiségnek tűnt. 2014-ben az internetes forgalom már elérte a 4,4 zetabájtot. 2020-ra 70 zetabájt fölött lesz az az adatmennyiség, amelyet kezelni tud a világ, ezért a Moore-törvénye alapján 2050-re már a korlátlan tárhelyek időszaka felé fogunk közelíteni.

Mindenesetre a digitalizált mennyiség tekintetében jelenleg nehéz megítélni az eredményeinket. A 2014-es ENUMERATE adatok alapján² Magyarországon a nemzeti könyvtár a digitalizálandó gyűjteményének (43%) 1 százalékát digitalizálta eddig; a magyar felsőoktatási könyvtárak a tervezett 54 százalékából 14-et, amellyel az európai átlagnak felelnek meg. Nagy kérdés, hogy mit veszünk a digitalizálás alapjául: a dokumentumok, a cikkek, a felvételek, az oldalak vagy a karakterek számát, hiszen akármmivel is számolunk, mindig máshogy fogjuk megítélni az eddigi eredményeket. A nagy tömegű digitalizálás vonatkozásában az elkövetkezendő időben a fogalmak tisztázására is szükség lesz.

Bánki Zsolt, a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) főosztályvezetője a *Digitális kulturális örökségi tartalmak újrahasonosítása* című előadásában először elmondta, hogy a GLAM szektor (galériák, könyvtárak, levéltárak és a múzeumok) intézményei a legfőbb előállítói a digitális kulturális örökség tartalmainak, ezek mellett az üzleti és magánszférában jönnek még létre ilyen anyagok. A cél, hogy az összes tartalom bekerüljön a közintézményekbe, ahol megőrzik és megfelelően szolgáltatják őket. Azonban egyre nagyobb a már digitálisan keletkezett dokumentumok száma, amelyek nem is léteznek analóg formában. Ezek hosszú távú megőrzése is ugyanolyan fontos. Nagyon sokféle minőségi dokumentumot és formátumot kell manapság kezelni. A szolgáltatásukhoz komoly informatikai tudás, műszaki megoldások szükségesek, ezért szoros együttműködésre van szükség az informatikus kollégákkal. Bánki Zsolt szerint is korszakváltás küszöbén állunk, azonban nemcsak a digitális dokumentumok számának növekedése, hanem ezek kezelése, szolgáltatása kapcsán is. A mennyiség mellett a minőségi szempontok is fontosak, hiszen a digitális kulturális örökség megléte önmagában még nem jelent minőségi szolgáltatást.

Olyan szolgáltatásokat kell építeni, amelyek által a digitális tartalmak hatékonyabban jutnak el az érdeklődőkhöz. Az Y és a Z generáció kultúrafogyasztási szokásaihoz egészen más szolgáltatásokkal és a használóval való dinamikus kapcsolatok kiépítésével kell alkalmazkodni. Az interakciónak a korábbiakhoz képest is rendkívül nagy szerepe lesz a jövőben a tartalomközvetítésben. Ehhez olyan online eszközöket lehet igénybe venni, amelyek lehetőséget adnak a felhasználók visszacsatolásainak a fogadására. Ma már több olyan webes szolgáltatás létezik, amely az adatgazdagítás fogalma alá esik, és a felhasználóknak is lehetőségük van valamilyen plusz információval hozzájárulni ahhoz a tudo-

mányos munkához, amit a közgyűjteményi dolgozók végeznek. Az élmény-alapú szolgáltatásoké a jövő. Napjainkban a dokumentumközpontúság helyett témák köré épülnek a szolgáltatások (pl. tematikus könyvtári honlapok). A mobiltechnológia szintén sok új szolgáltatásfejlesztési lehetőséget kínál. Erre példa a PIM irodalmi sétája, amelyet Ottlik Géza *Hajnali háztetők* című művéhez kapcsolódóan fejlesztettek.

Burmeister Erzsébet, a Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum főigazgatója a *Borsodi Ipari Képtárház* létrehozásáról beszélt. A digitális képkönyvtár Miskolc és a régió ipartörténeti múltjának hiteles bemutatását célozza. Mintának az Országos Széchényi Könyvtár Digitális képkönyvtárát tekintették. Az emlékeket önkéntes alapon gyűjtötték be, az adatbázis oktatási, tanulmányi, kutatási célokat szolgál. A folyamatosan bővülő archívumban a böngészésen kívül keresni is lehet. A képekhez adatlap tartozik, amely a legfontosabb adatokat közli, és a kép képeslapként el is küldhető. További terveik között szerepel a szoftver és a marketing továbbfejlesztése.

Sándor Ákos, a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Könyvtár Automatizálás Fejlesztési Osztály vezetője a *Délmagyarország* című napilap 2011-ben indult digitalizálási projektjéről számolt be, amelyet a Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtárral, valamint a Délmagyar Kiadóval közösen végeztek. Ennek eredménye a *Délmagyar Archív*³ nevű archívum lett. Az előadó célja a munkafolyamatok bemutatása volt a kezdetektől egészen a teljes szövegű, kereshető napilapot szolgáló adatbázis létrejöttéig. A napilap 1914-ben indult, így 104 évfolyam digitalizálása volt a feladat. Az előadónk egy teljes mértékben gyakorlati szempontú áttekintést adott a digitalizálás folyamatáról.

A tervezési fázis első lépcsője a számbavétel, a fizikai dokumentumok átnézése, értékelése. Ezután a digitalizálás következik: Szegeden két különböző eszközt használnak. A digitalizálási utómunkálatok a harmadik szakasz, amely több részből áll: optikai karakterfelismerés; a lapszámok szétválasztása; körbevágás, ellenőrzés, pótlás; segédfájlok készítése. Az optikai karakterfelismerés jelenleg náluk automatikus, a humán erőforrás hiánya miatt. Miután a digitális fájlok készen vannak, a szolgáltatás építéséhez először a fájlok betöltésére kerül sor a Bodza rendszerbe, majd a tartalmi feltárás (cikk szintű), a szolgáltatás (teljes szövegű) és statisztikák készítése következik. Az előadás időpontjában 20 581 darab lapszám és 170 212 darab pdf oldal digitalizálása volt készen. Tervezik az archívumhoz kapcsolódó mobilalkalmazás fejlesztését is.

Nyílt hozzáférés

December 3-án került sor a nyílt hozzáférésről szóló műhelynapra. A könyvtárak küldetése, hogy a publikált tudás teljességét szolgáltatassák a használóik számára. A nyílt hozzáférés mozgalom a közpénzből finanszírozott kutatási eredmények teljes nyitottságát szeretné elérni, hiszen a jelenlegi gyakorlatban sokszor közpénzből fizetik a kutatást, közpénzből az eredmények megjelentetését, majd a kiadványokat közpénzből élő könyvtárak vásárolják meg. A nyílt hozzáférés eszméjének kiterjesztése azonban számos érdeket sért. A rendezvényen ezen érdekeket ismertettük meg a hallgatósággal, és gyakorlati tudnivalókat közvetítettünk, amelyekkel a különböző intézmények is támogathatják a nyílt hozzáférést.

Káldos János *Közkinés...! De hogyan...?* című előadásával kezdődött meg a szakmai nap. Beszámolója alapvetően az előző alkalommal megkezdett gondolatait folytatta,

amellyel mintegy átvezette a digitalizálásról megkezdett eszmecsere a nyílt hozzáférés témájához. A kérdésfelvetés alapvetően a könyvtárakban őrzött kulturális tárgyakkal kapcsolatos felhasználói magatartásformák, elvárások és a könyvtárosok viszonyát tükrözi. A közkincs fogalmát általában a szerzői jogban használt időkorláthoz kötjük, miszerint egy mű szerzői jogi védelme megszűnik szerzője halála után 70 évvel. Az időkorlát eltérő lehet a különböző országokban, azonban általában 50 vagy 70 év, de vannak kivételes esetek is (0 vagy 100 év). Ennek lejárta után a mű közkincs státuszba kerül. Az adatok alapján egy szoftver automatikusan ki tudja számolni egy mű szerzői jogi védelmének időtartamát és a szerzői jog vagyoni részének különböző aspektusait, azonban az adatok beszerzése nehézségekbe ütközhet. Léteznek olyan „közkinccs” fogalma alá tartozó dokumentumok is, amelyekre nem értelmezhetők a szerzői jog fogalmai, például, amelyek időben a szerzői jog kialakulása előtt keletkeztek (pl. ősnymtatványok, egyiptomi papirusz-tekercek), és ezekre nem vonatkozik a másolási jog, ugyanakkor készíthető róluk másolat. Az előadó érdekes szerzői jogi vitákat generáló műveket hozott fel példának.

Koltay Tibor, a Szent István Egyetem Informatikai és Könyvtártudományi Tanszék vezetője *A nyílt hozzáféréstől a nyitott tudományig: elvek és akadályok* című előadásában az Open Access aktuális helyzetét tárta fel. A nyílt hozzáférésű cikkek mindenki számára ingyenesen olvashatóak, letölthetőek, lemásolhatóak, kinyomtathatóak, terjeszthetőek, bennük keresés végezhető, teljes szövegükhöz csatolások fűzhetőek, keresőmotorral indexelhetőek, adat formájában valamely szoftverrel kezelhetőek, vagy egyéb törvényes célra felhasználhatók pénzügyi, jogi vagy műszaki korlátozás nélkül, kivéve azokat a korlátozásokat, amelyek egyébként az internethez való hozzáférés velejárói. Ez a meghatározás elsősorban a tudományos szakirodalomra vonatkozik.

A nyílt hozzáférés a növekvő folyóiratárak és az új technológiák adta lehetőségek miatt vált fontossá, amelyek komoly etikai dilemmákat vetnek fel. Az online előfizetések nem lettek olcsóbbak, mint a nyomtatott folyóiratok előfizetési árai, pedig az előállítás, a terjesztés költségei lecsökkentek. A tudományos világ, a kutatók és a könyvtárosok a tudományos források feletti ellenőrzést igyekeznek visszaszerezni a kiadóktól. A Nyílt Hozzáférés Kezdeményezés új viszonyt feltételez a tudományos munkák szerzői és a kereskedelmi kiadók között, célja a tudás demokratizálása, tehát méltányosan, igazságosan és demokratikusan elosztani, terjesztetni az információforrásokat. Etikai dilemma, hogy az adófizetők pénzéből finanszírozott kutatásokon magáncégek, a folyóirat-kiadók gazdagodnak meg. Ennek megoldásai lehetnek a nyílt hozzáférésű folyóiratok, amelyek térítésmentesen tesznek elérhetővé lektorált tartalmakat.

A megvalósítására többféle megoldás létezik: korlátozás nélküli hozzáféréssel (folyóiratok azonnali és teljes publikálása); szerzői díjas hozzáféréssel (a szerzők díjat fizetnek a nyílt hozzáférés támogatására); e-print archívumok létrehozásával (a szerzők maguk archiválják a preprinteket és a posztprinteket); vagy késleltetett nyílt hozzáféréssel (a nyílt hozzáférés csak egy bizonyos idő után valósul meg). Pozitív változás napjainkban, hogy olyan kiadók is beléptek a rendszerbe, amelyek egyébként nem nyílt hozzáférésűek, olyan módon, hogy a szerzők megválthatják cikkük nyílt online hozzáférését az egyébként előfizetéses folyóiratok esetében is. A *Nyílt hozzáférésű folyóiratok jegyzéke* (DOAJ) is bemutatásra került, amelynek célja e folyóiratok láthatóbbá tétele.

Giczi András Béla, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ EISZ Titkárság képviselőjében tartotta meg *Felhasználóiból kiadó – előfizetési díjbul pub-*

likálási költség? című előadását. Az előadó szerint valószínűsíthetően valamikor a távoli jövőben az az összeg, amit elköltünk előfizetési díjra, az át fog alakulni publikálási költséggé. Az Egyesült Királyságban jelent meg először az elektronikus könyvek „freemium” modellje, amely esetben az open access-ként elérhető könyvnek van egy prémium változata, amely többlettértékkel bír, a kiadó hozzá tud tenni érdemi plusz szolgáltatást. Léteznek hibrid folyóiratok is, amelyekben nyílt hozzáférésű és normál előfizetéses cikkek is megjelennek. Előfordulhat, hogy ilyen folyóiratoknál kétszer fizet az intézmény a tartalomért: először a szerzői díjért, majd az előfizetésért. Ennek kiküszöbölése az előttünk álló időszak egyik legfontosabb célja.

Az előadás második részében Giczi András Béla arra tér ki, hogy miként lehet előfizetőből kiadóvá válni. Jó alternatívát jelentenek a lektorálás mellett a nemzeti, intézményi repozitóriumok. Magyarországon számos intézményi repozitórium van, országos hatáskörűnek a REAL⁴ (REpository of the Academy's Library), a Magyar Tudományos Akadémia és az Akadémiai Könyvtár repozitóriuma tekinthető. Ebbe az adatbázisba kell feltölteni minden akadémiai forrásból (pl. OTKA-pályázatok) megvalósult kutatás eredményét, publikációját.

Görög Edit, a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Kenézy Élettudományi Könyvtárából *Open Access és hazai gyakorlata* címmel tartott előadást. Az előadó már több éve foglalkozik az Open Access témakörével, elméleti és gyakorlati szinten is. A prezentációjában a nyílt hozzáférésű publikálásról a tudományos kommunikáció folyamatában, a nemzetközi Open Access fejleményekről, folyamatokról és a Debreceni Egyetemen folyó munkákról, gyakorlatokról beszélt. Fontos, hogy a szerzők tájékozódjanak arról, milyen folyóiratokban tudnak publikálni. A több mint tízezer folyóirattal (köztük harminc magyarral) rendelkező DOAJ megfelelő információt ad arról is, hogy milyen impakt faktorral rendelkezik egy adott folyóirat, valamint segítséget nyújt a szerzőknek az ún. ragadozó folyóiratok kiszűrésében is. A repozitóriumokat bemutató OpenDOAR⁵ (The Directory of Open Access Repositories) oldala, valamint a publikálási irányelveket közlő ROARmap⁶ honlapja szintén hasznos források.

Európában több mint 1300 repozitórium található. A Debreceni Egyetem repozitóriuma egyike volt az elsőnek Magyarországon, amely nemzetközi szabványok alapján működik és OpenAIRE kompatibilis. A nemzetközi szabványoknak való megfelelés azért lényeges, hogy azok tartalmi hosszú távon és nemzetközi szinten is elérhetőek legyenek. A Debreceni Egyetemi Könyvtár koordinálásával indult útjára a megújult *open-access.hu* weboldal, amely hasznos információkat tartalmaz a nyílt hozzáféréssel kapcsolatban. A HUNOR⁷ (HUNGarian Open Repositories) konzorciumot a magyar felsőoktatási intézmények és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára hozta létre a nyílt hozzáféréssel kapcsolatos hírek közzététele és szétszórása céljából.

Vállalati könyvtári innovációk, fejlesztések

2015. április 8-án tartottuk meg a K2 sorozatban rendszeresen helyet kapó rendezvényünket, amelyen azok a legújabb vállalati fejlesztések mutatkoztak be, amelyekkel a közgyűjtemények szolgáltatásai korszerűsíthetők. A vállalati könyvtárak sok tekintetben mintát és új utakat mutathatnak a közpénzből működtetett intézményeknek arról, miként lehet eljutni a „szükséges rossz” státusztól a nélkülözhetetlenségig. Előadóink segítségé-

vel bepillantást nyerhettünk abba, hogy a profitorientált szervezetek miként támogatják az ötletek és innovatív gondolatok szabad áramlását. A korábbi vállalati műhelynapok elsősorban innovatív termékekről, a jelenlegi innovatív megközelítésekről szóltak, amelyekkel a szolgáltatások korszerűsíthetők.

Kóródy Judit, az Infodok Kft, Magyar Telekom Infotéka vezetője *Nagyvállalati információs szolgáltatás: információs szabóság* címmel az intézményükben zajló folyamatokról, sikerekről számolt be. A ma már tízéves Infodok Kft. szolgáltatásának több mint 90 százalékát a Magyar Telekom csoport tagjainak nyújtja. Sikereségük kulcsa az, hogy megtalálták a helyüket a megbízók értékklancában, beépültek a szakmai és üzleti folyamataikba, az üzleti döntések nélkülözhetetlen forrásává váltak. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a költséghatékonyság nagyon fontos, a fenntartó értékeit kell szem előtt tartani. A nagyvállalatoknál az információs igények mások, mint a közkönyvtáraknál. Az igények mögött a valódi szükséglet feltérképezése a cél. Az információfogyasztók szegmentálásával lehet az igényeket a legjobban és legköltséghatékonnyabban kielégíteni. Az ADVISE, belső vállalati kereső rendszer segíti mindennapi munkájukat, amelyhez belső és külső adatforrásokat lehet illeszteni. Az adatbázisokból nyert információkból 133-féle tematikus hírleveleket küldenek a felhasználóknak, amelyekre már több mint tízezer feliratkozott. Az ADVISE rendszer lehetőséget ad a visszajelzések befogadására, az olvasók értékelhetik a hírleveleket. A rendszer a hírlevelek felét önmaga képes elkészíteni a rendelkezésre álló információforrásokból. Az érdeklődést különböző statisztikák kinyerésével lehet követni. A jelenlegi fejlesztések az integrált könyvtári rendszer, az ADVISE és az intranet kényelmi szolgáltatásai mellett az információs csatornák és a szolgáltatások népszerűsítésére irányulnak. A jelenlegi fejlesztési területek közül a legfontosabbak a meglévő szolgáltatások mobilra való optimalizálása, mobilalkalmazások kifejlesztése és az e-könyvek vásárlása, szolgáltatása.

Wittinghoff Judit, a Richter Gedeon Nyrt. Műszaki könyvtárának vezetője *Web-könyvtár. Net-könyvtár?: a könyvtári szolgáltatások új útjai a Richter Műszaki könyvtárában* címmel az intézményt és a jelenleg aktuális szakmai kihívásokat mutatta be. A gyógyszeripari környezet rendkívül innovatív és információigényes, ezért itt is kiemelten fontos a megfelelő információ megtalálása, mert a tévedés a kutatások során nagyon drága. 1998-ban kezdődött meg a könyvtár hálózatra való fellépése, ekkor jelent meg a vállalat intranetes rendszerén Web-könyvtár néven, amely ma is működik, egyre több tartalommal. Már akkor belső adatbázisok épültek a könyvtár falain belül (pl. CIKK: a vállalatnál dolgozó szerzők cikkeinek összegyűjtése; KONF: külföldi konferenciákon részt vettek úti beszámolóit; Betűszavak: a gyógyszeripar betűszavainak adatbázisa; STAT: gyógyszeripari statisztikai adatok). Napjainkban az egyik meghatározó szolgáltatásuk a K+F tudástár, amely különböző csoportok oldalairól épül fel, ahol kisebb projektszervezeteknek információs szolgáltatás folyik. A cikkrendelés nagyon népszerű szolgáltatásuk, évente mintegy 6000 kérést intéznek hozzájuk az olvasók. Az integrált könyvtári rendszerük, az OLIB biztosítja a Web-könyvtárral való átjárhatóságot, amely következtében könnyebb az információkeresés, és nincs párhuzamos munkavégzés. Létrehoztak egy angol nyelvű oldalt is, amellyel a világ más pontjain lévő Richter- dolgozók kiszolgálásra törekednek. A marandó értéket képviselő könyveket még ma is nyomtatott formában szerzik be, azonban a hamar elévülő dokumentumok már elektronikusan kerülnek a könyvtár állományába. A Richternél is az elektronikus információk használata van fókuszban, a személyes hasz-

nalat a könyvtárban csökkenő tendenciát mutat, így a technikai lehetőségeket kell maximálisan kiaknázni.

Pierami-Dudik Diána, a MOL Nyrt. Műszaki Könyvtárának szakértője *Maradj talpon!* címmel mutatta be könyvtárukat. 2007-ben jött létre az Információ-és dokumentum-szolgáltatás szervezeti egység, amely az olajipari cég egész dokumentumvagyonát kezeli és szolgáltatja. Ide tartozik a könyvtár is. Népszerű szolgáltatásuk közé tartozik a tartalomjegyzékek elküldése az olvasóknak, akik abból tudnak számukra releváns cikkeket kiválasztani. Az országban az egyetlen olajipari szakkönyvtár révén az ezzel a témával foglalkozó szakdolgozók számára tudnak segítséget nyújtani. A könyvtárnak a minden napokban kihívást jelent a szolgáltatási helyszín, a pénzzel való hatékony gazdálkodás és a kielégítetlen szakemberszükséglet, amelyre a könyvtár a szolgáltatások folyamatos fejlesztésével kell, hogy reagáljon.

Csúsz István *Ötlet műhely Prezi módra* című prezentációjával a legismertebb magyar startup munkamódszereibe engedett betekintést. Napjainkban a vállalatok számára az információ jelenti a vagyont. Fontos kérdés, hogy ez az információ hogyan jut el az emberekhez, hogyan tároljuk azokat. Ma egy vállalat jó működéséhez az információ tárolása, sokszorozása, elosztása és áramoltatása során felmerülő ötletek szükségesek. A cégnél a munkahelyi belső környezet nagyon inspiráló, közös ötletelésekre a szobák falait használják. Nagy hangsúlyt fektetnek a munkatársak közötti kommunikációra, ennek különböző helyszíneket, alkalmakat biztosítanak konferenciák, kisebb összejövetelek, közös étkezések formájában.

Egyetemi technológiai kutatások

A május 20-i rendezvényen a hazai egyetemek tehetséges fiataljai mutatták be könyvtári technológiai vagy technológiák használatával kapcsolatos kutatásaikat. A hazai informatikus könyvtáros képzőhelyek tanszékvezetőinek és intézményigazgatóinak ajánlásai alapján választottuk ki az előadóinkat és a témákat.

Nagy Andor, a Pécsi Tudományegyetem hallgatója az e-könyves DRM-technológiák biztonságosságát vizsgálta. Az utóbbi években egyre több elektronikus szöveggel, dokumentummal találkozunk, nő a felhasználók igénye e dokumentumtípus iránt, azonban ez új kihívások elé állítja a könyvtárakat és könyvkiadókat, könyvúrházakat egyaránt. Az elektronikus dokumentumok könnyen másolhatóak, ezért leginkább szerzői jogi kérdések vetődnek fel. A DRM (Digital Rights/Restrictions Management) azon technológiai megoldások összessége, amely az illegális másolást is hivatott megakadályozni. Az előadó arra a kérdésre kereste a választ, hogy érdemes-e ezeket a technológiákat alkalmazni. Vizsgálta a technológiák működését, sebezhetőségét a dokumentációk áttanulmányozásával, a DRM-védelmet megvalósító szoftverek elemzésével és bizonyos esetekben az adott DRM-technológia eltávolítására létrehozott szoftverek működésének feltárásával. Kutatása során arra a megállapításra jutott, hogy valamennyi DRM-technológia védelme megkerülhető, több, nyilvánosan elérhető szoftver is képes eltávolítani az adott védelmet. Mivel nem alkalmasak a kalózmásolatok terjesztésének megakadályozására, ezért más utat kell találni e probléma megoldására, a legális e-könyv használat terjedéséhez.

Babiczki Tamás, az Eszterházy Károly Főiskoláról az *Okostelefonok intelligens használata, különös tekintettel az olvasási kultúrára és a felhasználói szokásokra* címmel mutatta be kutatásai eredményét. Az előadása során kitért az okostelefon korszakaira, legfrissebb trendjeire, a fiatalok olvasási és okostelefon-használati szokásainak változásaira. Az okostelefonok 2007-től élik virágkorukat, azonban felmerül a kérdés, hogy vajon a fiatalok, akik a legtöbbet használják ezeket az eszközöket, saját készülékeik tulajdonságait jól ismerik-e. Babiczki Tamás egy nem reprezentatív kérdőíves felmérést készített, ennek feldolgozása során arra a megállapításra jutott, hogy a fiatalok mélyebb ismeretekkel rendelkeznek a szoftverekkel, mint a hardverrel kapcsolatosan. Az olvasás terén a tanulás volt a legfőbb olvasást növelő, motiváló tényező. Növelné az olvasási gyakoriságot a könyvek árának csökkenése, a több szabadidő, a könyvtárak frissebb kínálata. Hosszabb szépirodalom olvasásánál a fiatalok még mindig a nyomtatott verziót választják inkább, viszont a gyors információszerzésnél már a mobil eszközök kerülnek előtérbe (főleg a nagyobb képernyővel rendelkezők). Fontos lenne a fiatalok tudatosabb mobilhasználatára, hogy ki tudják használni ezen eszközök összes lehetőségeit.

Dudarjev Vitális az Eötvös Loránd Tudományegyetemről érkezett, *Mikrotranzakciós módszerek felhasználása könyvtári környezetben* címmel tartotta meg elméleti előadását. Az IFLA és az UNESCO törekvésének, az információhoz való egyenlő hozzáférés támogatásához, megvalósulásához szeretne hozzájárulni a modelljének kidolgozásával. Az előadó szerint a könyvtárnak márkaként kellene funkcionálnia, amelybe beletartozik az olvasás népszerűsítése, a könyvtárak aktív közösségi térként való funkcionálásának növelése. A forprofit szférában manapság egyre nagyobb teret nyerő mikrotranzakciós módszereket össze lehetne egyeztetni a nonprofit világ igényeivel. Jelenleg a könyvtárakban előfizetői modell működik, azonban kérdéses, hogy a napjainkban, a virtuális térben népszerű, használat alapú díjszabáson alapuló modell megállná-e a helyét a könyvtárakban is. Az előadó véleménye szerint az előfizetési és mikrotranzakciós modellek, továbbá a 4C és az AdForce marketing modell alapján egy hibrid modellt javasolható a könyvtáraknak, amely virtuális térben már működik a Wiley Online Library esetében. Ez a hibrid modell megtámogathatná a jelenlegi könyvtári modellt annak érdekében, hogy még szélesebb kört lehessen megszólítani.

A negyedik előadó **Csont István** volt a Debreceni Egyetemről. Az ókori alexandriai könyvtár háromdimenziós virtuális modelljének megvalósítását mutatta be, amely a VIRCA (Virtual Collaboration Arena) rendszer prezentációs és navigációs lehetőségeit aknázza ki. Kallimachos osztályozási rendszerét alapul véve a Kr. e. III. századi görög költészet és drámairodalom néhány jeles alkotójának, valamint egyes műveinek a virtuális könyvtárban történő megjelenítése volt a cél. A visszakereshetőség érdekében metaadatokat kapcsolnak a kiválasztott ókori görög szövegekhez. A modell jól használható az oktatásban, általa hatékony tartalomszolgáltatási lehetőség nyílik meg, a kulturális értékek közkinccsé tételére van mód. Segítheti a nyelvtanulást is, ahol a szövegek 3D térben való megjelenítése rendkívül hatékony lehet.

Habos Dorottya, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem hallgatója *Like-oltam avagy a digitális benszülőttek onléte* címmel egy vizsgálatot mutatott be a 14-18 éves diákok digitális térben való tájékozódásáról. A kutatás kérdései arra irányultak, hogy miként lehet legpontosabban felmérni a tanulók médiaműveltségét, valamint hogyan tájékozódnak a digitális térben, hogyan reagálnak bizonyos tartalmakra. A KSH adatai alapján a 16-24 év

közötti fiatalok 97 százaléka rendszeres internethasználó, így ezek a kérdések nagyon aktuálisak. Napjainkban az ifjúság médiaértésnek a fejlesztésére különböző kampányok léteznek, azonban visszacsatolás nincs ezek hatásáról. Az előadó a Nemzeti alaptanterv és a kulcskompetenciák alapján állított össze egy tesztet, amelyet egy budapesti gimnázium 14-18 éves tanulói körében töltetett ki, annak érdekében, hogy megmérje e programok eredményességét, hogy ne legyen elkésett a médiatudatosságra való nevelés. A komplex online kérdőív tartalmazott információkeresésre, online véleménynyilvánításra, internetes tartalom letöltésére vonatkozó részeket is. Az információkeresés során a feladat megoldásánál leginkább a Google első három találatából dolgoztak a résztvevők, a találatokat ismeretlenül is megbízhatónak tartották, így erőteljesen felmerül a forráskritika igényének hiánya. A véleménynyilvánítás és online attitűd vizsgálatánál kiderült, hogy a tanulók úgy is kifejtik véleményüket, hogy nem nézik meg a tartalmat. Konklúzióként elmondható, hogy a technikai ismeretük megvan a tanulóknak, azonban a használati lehetőségeket nem mindig ismerik fel megfelelően.

A nap utolsó előadója **Kovács Edina** volt a Pécsi Tudományegyetemről. *Bibliomining: az adatbányászat alkalmazhatóságának módszerei és lehetőségei a könyvtárakban* című előadásában napjaink nagy információáradatának kezelhetőségét, elemzési lehetőségeit tárta fel. Az intézményeknek egyre nagyobb adathalmazokat kell tárolniuk már nemcsak a dokumentumokról, hanem az olvasóikról, a kölcsönzésekről, a honlapok látogatottságáról. Ezek az adatok naplófájlokból és IKR adatokból nyerhetőek ki. A vizsgálat célja feltérképezni, hogy könyvtári területen hogyan lehetne az adatbányászatot bevezetni, beépíteni, milyen módszerek, szoftverek, algoritmusok lennének alkalmazhatóak, milyen lehetőségeik vannak az intézményeknek. A kutatás tárgya volt még annak felderítése is, hogy a bibliomining különböző könyvtártípusok esetében hogyan alkalmazható. A vizsgálat során az integrált könyvtári rendszerek statisztikai moduljainak elemzése történt meg több szempont szerint. Könyvtári területen a gyűjteményszervezéstől elkezdve, a különböző menedzsment folyamatokon át a tájékoztatási munkák és a felhasználói szokások megértéséig terjedhet az adatbányászat használata. A kutatásból kiderült, hogy az adatbányászat könyvtári használata még nem terjedt el Magyarországon, és az itt leggyakrabban alkalmazott integrált könyvtári rendszerek statisztikai moduljaiba még nem épültek be komolyabb adatbányászati algoritmusok, azonban léteznek olyanok, amelyek jól hasznosíthatók lennének. Kiemelte például az online analitikus feldolgozást, amelynek során több dimenzióban lehet az adatokat elemezni, ábrázolni (pl. elégedettségvizsgálatnál időintervallum, korcsoport, tagkönyvtár stb. alapján). Jelentős különbségek mutatkoznak könyvtártípusok szerinti alkalmazásban, azonban minden könyvtártípus számára hasznos megoldásokat kínál a könyvtári adatbányászat.

Összegzés

A programsorozat lezárását követően úgy gondoljuk, hogy több szempontból is sikeres és előremutató volt a projektünk. A legjelentősebb eredmény kétségtávolan a szakmai párbeszéd, az ismeretek bővítése, valamint a viták voltak. **A digitális tartalmak szolgáltatása olyan radikálisan új paradigma kontúrjait vázolja elénk, amely a közgyűjteményi információszolgáltatásban dolgozókat is új feladatok elé állítja.** Úgy gondoljuk, hogy e kihívások felismerése vezetett oda, hogy az előző K2 rendezvények átlagos

látogatószámához képest is némi emelkedés volt regisztrálható. A résztvevők átlagos létszáma 70-80 fő volt. Kiemelkedő eredménynek értékeljük azokat a szakmai kapcsolatokat is, amelyek a műhelynapokon születtek. Örömteli, hogy azok a kollégák, akik két-három éve még egyetemi hallgatóként tartottak előadásokat, azok később a szakmai diskurzusok egyenrangú feleiként, egy-egy szakterület meghatározó szakembereiként jelennek meg a rendezvényeken. A gyakorlatorientáltság mindig is prioritás volt a műhely munkájában. Látható, hogy az aktuális technológiai trendeket sok kolléga igyekszik nyomon követni és beépíteni az intézmények napi gyakorlatába.

Szándékunkban áll a K2 műhely rendezvényeit a továbbiakban is folytatni, mert úgy érezzük, hogy a programok találkoznak a könyvtárosok -- és általában véve a közgyűjteményi dolgozók -- szakmai igényeivel. Hosszú távon szeretnénk a megszólítottak körét tovább bővíteni, elsősorban a közgyűjteményi területen. Napról napra jelennek meg olyan új technológiák, amelyeknek a nyomon követése nem egyszerű, ugyanakkor azok hasznosítása könnyebbé és eredményesebbé teszi a mindennapi munkát. Bízunk benne, hogy a Nemzeti Kulturális Alap a későbbiekben is támogathatónak tartja majd célkitűzéseinket, és anyagi támogatásával újra hozzájárul a műhelynapok sikeres és magas színvonalon történő megvalósításához.

JEGYZETEK

1. http://videotorium.hu/hu/events/mydetails/1728,Tudas_uj_utakon_-_a_K2_kiserleti_muhely_harmadik_sorozata_2014-2015_
2. <http://www.enumerate.eu>
3. <http://www.delmagyar.hu/delmagyarchiv/>
4. <http://real.mtak.hu/>
5. <http://www.openoar.org/>
6. <http://roarmap.eprints.org/>
7. <http://www.open-access.hu/hunor>

Bognár Noémi Erika – Tóth Máté

Barátné Hajdu Ágnes az IFLA 81. kongresszusán

A 2015. augusztus 13. és 23. között a dél-afrikai Fokvárosban megrendezett 81. IFLA-kongresszuson az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetét Barátné Hajdu Ágnes tanszékvezető képviselte, immár az MKE elnökeként és az újonnan megválasztott IFLA Governing Board magyar tagjaként.

Biblioterápiai tanulmányok

2014 májusában Nyíregyházán rendezte meg a Magyar Olvasástársaság – *Segített a könyv, a mese* címmel – országos konferenciáját a biblioterápiáról. A tanácskozás szakmai sikere és országos visszhangja indította arra a HUNRA-t, hogy a konferencia előadásainak szerkesztett változatát könyv alakban tegye közzé, hogy az fontos szakirodalmi forrása lehessen a téma iránt érdeklődőknek. Így született meg Gombos Péter és Vörös Klára szerkesztésében a *Könyv és lélek* című kötet.

Az első előadó Bartos Éva – a hazai biblioterápia egyik megteremtője, úttörője és azóta teoretikusává lett szakértője – volt, aki *A biblioterápia útja Magyarországon az 1970-es évektől napjainkig* című áttekintésében történeti összefoglalót nyújt az amerikai kezdetektől a szakterület közép-európai sajátosságainak kialakulásán át mai gyakorlatáig. Fölidézi az akkori Könyvtártudományi és Módszertani Központ Olvasáskutatási osztályának szerepvállalását az első e tárgyban született publikációk létrejöttében; kitér a Magyar Olvasástársaság biblioterápiát népszerűsítő munkájára, áttekinti a biblioterapeuta-képzés jelenlegi helyzetét, az egészségügyi intézményekben és könyvtárakban folyó foglalkozások helyzetét. Bartos Éva szerint napjainkban hat tényező jellemzi a honi biblioterápiás munka társadalmi környezetét, elfogadottságát:

1. A „terápia” megszűnt negatív jelentésű fogalom lenni, egyenesen divatos, vonzó megjelölése valamilyen élményt nyújtó programnak (pl. illat- vagy mozgásterápia).
2. A magyarokra is jellemző kelet-közép-európai mentalitás (gátlásosság, bezárkózás, szorongás, görcsösség) oldódóban van, noha még elmarad a nyugati nyitottságtól.
3. Idehaza is hangsúlyosabbak lettek a közösségi értékek, a szolidaritás, az együttérzés, a segíteni akarás, ezek erősíthetik a biblioterápia értékeinek vállalását.
4. Elfogadottá, sőt programmá vált idehaza is az élethosszig tartó tanulás szükségessége, ami segíti a nem formális tanulás jelentőségének elismerését.
5. Ugyancsak állandóan napirenden van a magyar társadalomban az olvasásra való ösztönzés, az olvasóvá nevelés programja, ami szintén és folyamatosan tudatosítja a téma fontosságát.
6. Két nemzetközi művészetterápiás kongresszus (2003-ban és 2011-ben) helyszíne is volt Magyarország, ez közelebb vitte hazánkat a biblioterápia nemzetközi élvonalához.

Végül jelentős fejlemény, hogy 2013 decemberében megalakult az Oláh Andor Biblioterápiás Társaság, amelynek a könyvtári terápiás munka segítése a hivatása.

Hász Erzsébet *A biblioterápia professzionalizációjának néhány kérdése* című, számos kérdést fölvető előadásában abból indul ki, hogy a honi társadalomban van igény a biblioterápiára,

ugyanakkor – más hiányok mellett – nem megoldott a terápiák minőségének ellenőrzése és nem kiépített a képzési jogosítványok rendszere. Ilyen értelemben ma Magyarországon a biblioterápia a professzionális fejlődés kezdetén tart, ugyanakkor már megbecsülést szerzett magának és bizalom mutatkozik iránta. A szerző szerint a helyzet ugyan biztató, viszont még számos kérdőjel kíséri a témát, például arra nézve, szükséges-e a terapeuták számára némi irodalmi véna, milyen könyvajánló listából dolgozhatnak a foglalkozások vezetői, milyen interdiszciplináris környezet övezi a biblioterápiát és milyen a nemzetközi kontextusa. Érdekes – művelődés- és szellemtörténeti – kérdést is fölvet a szerző: miért van az, hogy Dél-Európában, az újlatin nyelvű világban szinte gyermekcipőben jár, amíg az angolszász-germán térségben sokkal előrébb tart a biblioterápia.

Jeney Éva *A biblioterápia irodalomelméleti kérdései* című előadásában csakugyan elméleti problémákat vet föl. Nyilvánvaló módon elmélet és gyakorlat kölcsönösségéből indul ki, nevezetesen abból, hogy az elmélet leírja és igazolja a gyakorlatot, a gyakorlat -- a maga tapasztalatával -- visszahatóan formálhatja, sőt átértelmezheti az elméletet. Amíg az irodalomelmélet az irodalmi alkotás intellektuális megragadására törekszik, a biblioterápia gyakorlata a mű szubjektív, érzelmi hatásait használja föl. A biblioterápia felől tekintve az irodalmi mű „kelléke” a foglalkozásoknak, erről Roland Barthes így ír: „*Az irodalom útmutató az élethez*”. Cvetan Todorov pedig ezt mondja: „*az irodalom megfoghatja a kezünket, amikor mélységesen elkeseredettek vagyunk, közelebb vihet a körülöttünk élő emberi lényekhez, jobban megértetheti velünk a világot, és élni segíthet.*” A biblioterápiás foglalkozáson olvasó és mű különös kapcsolatba kerül. Az „olvasó” ezúttal nem a fikcióra, nem is annak valóságanyagára koncentrálna, hanem „*arra a világra, amelyet az olvasó és a szöveg találkozása hoz létre*”. A hangsúly itt a *találkozás* fogalmára esik, hiszen az olvasó elindul a maga világából, találkozik a művel, de nem oldódik föl benne, hanem optimális távolságra marad tőle – így megmarad mindkettejük autonómiája, Ezt nevezik egzisztenciális olvasatnak, amely ha létrejön, kibontakozik a mű egzisztenciális hatása. Az irodalmi mű fiktív világát az olvasó a saját világaként tapasztalja meg és értelmezi. Bár a terápiás célú, egzisztenciális olvasat nem vezet el a teljes műelemzésig, de gyakorlatiasan használja föl a mű lélekgyógyító hatását. Végül is – írja Jeney Éva – „*az elmélet leírja, a terápia megmutatja, mire képes az irodalom*”.

Nagy Attila, az országosan ismert olvasáskutató *Biblioterápia a köznevelésben* című előadásában önéletrajzi keretek között beszél el, miként találkozott először 1969-ben a biblioterápia fogalmával. Azután fölidézi az 1970-es évek második felében indult olvasótábori mozgalom ide vonható tapasztalatait és eredményeit; megemlékezik a ringatók, a mondókák, a mesék kicsiket nevelő, jótékony, lélekgazdagító hatásáról, és visszatekint a maga oktatói pályájára is, ott miként került szóba az olvasás lélekgyógyító hatása. Epikus stílusban idézi föl a maga terapeutaként megélt tapasztalatait. Visszatekintésének lényege abban csúcsosodik ki, hogy az utóbbi évtizedben – vélhetően a PISA-kutatások vizsgálati szempontjai miatt --, ha olvasásról van szó, az szinte mindig a szövegértési kompetenciát jelenti. Holott legalább ilyen fontos lenne az élményközpontú irodalomtanítás. „*Legyen az olvasás minél szélesebb körben örömforrás, boldogságtapasztalat, és egyre kevésbé lebeszen az irodalom nehez, felesleges, unalmas tantárgy a magyar köznevelés intézményrendszerében*” – jelöli ki az elérendő célt. Így elérhető lenne, hogy az olvasás a társadalom széles körében életszükségletté váljon. Nyugodtan mondhatjuk, Nagy Attila az egész nemzetnek szóló biblioterápiás programot fogalmaz meg előadásában.

Baják Gábor *Irányított, spontán játék – A bibliodramáról dióhéjban* című előadásában egy idehaza még kevésbé ismert területtel, a Biblia terápiás hasznosításával foglalkozik. Az Ó- és Újszövetség – mint írja – társadalmi jelentőségéből és hagyományából adódóan „gazdag projekciós felület”, amelyet az olvasó igen jól hasznosíthat. A Biblia nagyon sok olyan elementumot hordoz, amit a biblioterápia kiválóan fölhasználhat, hiszen teli van drámai helyzetekkel, belső és külső harcok történeteivel, a szabad akarat -- döntésekben megnyilvánuló -- érvényesülésével, és az egészet átszövi a moralitás, miközben utat mutat a transzcendens felé. A bibliodráma ugyan a középkori vallásos színjátszásból ered, de közvetlen előzménye a XX. századi pszichodráma. A bibliodráma lényege, hogy „A bibliai szereplők évezredek archetipusai képesek mitikus távolságra röpiteni a játékost, de önmaga lényegéhez mégis közelebb hozza, mert a narratívában saját történetét fedezi fel”. A bibliodramát Tomcsányi Teodóra honosította meg Magyarországon az ezredforduló táján, és 2002-ben alakult meg a Pszichodráma Egyesületen belül a Bibliodráma Munkacsoport. A foglalkozás lényege, hogy miközben az előadók reprodukálják a Biblia történeteit, a résztvevők a felszín alatti jelenségekre figyelnek. Így ugyanazokat az érzéseket élik át, amiket az adott bibliai történet szereplői. „Minden bibliodramás játék célja, hogy spontán és ezáltal hiteles érzéseket hozzon felszínre, hiszen ezek révén tudjuk megélni egy-egy történet legmélyebb lényegét”. A játék önmagában érték – mondja a szerző --, de ennél is fontosabb a játékot követő visszajelző beszélgetés, amikor helyükre kerülnek az élmények és tapasztalatok. Mindenki beszámol arról, mit élt meg játék közben, hogyan látta a többieket, és mi volt ismerős számára a történetből a saját életére nézve.

Az elméleti előadások, illetve szakirodalmi jegyzékkel, hivatkozásokkal kiegészített, megszerkesztett tanulmányok mellett a kötet számos gyakorlatias, módszertani szempontból fontos, jó tapasztalatokat átadó írást is közöl. Ezek sorában az első Kovács Zsuzsanna *Szakirodalmi ellátottság, publikációk, honlapok a biblioterápiához* című összeállítása, amely voltaképpen annotált ajánlójegyzék a biblioterápia magyar nyelven hozzáférhető szakirodalmáról, az érintett társaságokról, egyesületekről. Sóron Ildikó és Tegzes Tünde a kamaszok önismeretfejlesztésének biblioterápiás lehetőségeit méri föl a különböző témakörök és a hozzájuk alkalmazott irodalmi alkotások számbavételével. Tegzes Tünde másik előadása az idős emberek lelki és szellemi egészségének fönntartását szolgáló foglalkozásokhoz ad gyakorlatban hasznosítható tanácsokat. Vaczóné Antal Erika a 2014. májusi konferencia helyszínén, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban folyó terápiákról számol be. A könyvtárban vakokkal és gyengén látókkal, halmozottan hátrányos helyzetű fiatalokkal, mozgássérült kamaszokkal is foglalkoznak. A szerző e speciális csoportoknak szóló foglalkozásokon fölhasználható „tanmenet” mellett irodalmi alkotásokat is ajánl a terapeutáknak.

A kötet – noha kissé fellengzős és megfoghatatlan a címe – kétségtelenül a magyar biblioterápiás szakirodalom alapművei közé tartozik, oda ahol Bartos Éva, Kamarás István, Jeney Éva vagy Boldizsár Ildikó gyakorta forgatott munkái.

(Könyv és lélek. Biblioterápiai tanulmányok. Szerk. Gombos Péter, Vörös Klára. Budapest, Magyar Olvasástársaság, 2015. 96 p.)

Mezey László Miklós

Moszkvai hungarika ex librisek¹

Köszöntöm mindnyájukat, akik eljöttek *A moszkvai Rudomino-könyvtár hungarika ex librisei hazai és nemzetközi kontextusban* című könyv bemutatójára. Külön köszöntöm Vasné Tóth Kornéliát, a kötet szerzőjét és Ürmös Péter művésztanárt, a Kisgrafika Barátok Körének elnökét. Én Kégli Ferenc vagyok a 2000 óta megjelenő *Nemzeti téka* című könyvsorozat társszerkesztője.

A *Nemzeti téka* az Országos Széchényi Könyvtár és a Gondolat Kiadó közös sorozata, amely olyan művelődéstörténeti, nyomda-, sajtó-, könyv- és könyvtártörténeti, illetve könyvtári és könyvtár-informatikai vonatkozású művek tékája, azaz tárolóhelye, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak nemzeti könyvtárunkhoz vagy annak gyűjtőköréhez. Tanulmányok, konferencia-előadások közrebocsátása mellett a nemzeti könyvtár vagy egyéb gyűjtemények hungarika vonatkozású anyagára támaszkodva készült egyedi bibliográfiák, katalógusok, repertóriumok számára is publikációs teret kíván nyújtani, ezáltal segédleteket biztosítva a magyar művelődéstörténet kutatásához.

A könyvtári világban régi latin szakkifejezés a hungarika (egyes számban hungarikum). Jelenti a mindenkor Magyarországon nyomtatott műveket, a bárhol előállított, részben vagy egészében magyar nyelvű dokumentumokat; az olyan bárhol, bármilyen nyelven megjelent dokumentumot, amelyet magyar, magyar származású vagy Magyarországon tevékenykedő szerző alkotott; és minden olyan dokumentumot, amely tartalmában Magyarországra vagy magyar személyre vonatkozik. Ilyen hungarikum lehet az ex libris elnevezésű sokszorosított (grafikai vagy nyomdai) eljárással készített papírlap, rajta művészi rajz, címer, embléma, vagy valamilyen allegória, szimbólum, valamint a könyvtulajdonos neve, esetleg valamilyen szöveggel (jelmonddal, mottóval vagy idézettel) ellátva. Ezeket a kisgrafikákat a könyv kötéstáblájának belső oldalára szokták ragasztani azzal a céllal, hogy dokumentálja a könyv hovatarozását, megjelölje tulajdonosát.

Az ex libris elődei már a XV. században megjelentek. Akkoriban a megrendelt, de főleg ajándékként készült kódexek első lapjának keretdíszébe szokás volt belefesteni a tulajdonos címerét is. Nem messze innen, ahol most vagyunk, az egykori budai palota délkeleti – Dunára néző – oldalán, a második emeleten volt Mátyás király corvináinak könyvtárhelyisége, a kódexekben az illuminátor által megfestett családi címerrel, amely az ex libris egy változata, az úgynevezett super ex libris.

Amikor bejöttek ebbe a terembe, a folyosón láthatták a nemzeti könyvtárunkat alapító gróf Széchenyi Ferenc gyűjteményének legszebb darabjait. Ha beletekinthetnék a kötetekbe, akkor a gróf egyik ex librisén azt láthatnánk, hogy már nemcsak címerpajzs, hanem a tulajdonos megnevezése, továbbá egy, a romok közt kardját lecsatoló római veterán ábrája is szerepel.

S ahogyan az lenni szokott, idővel a könyvjegyek, vagyis az ex librisek önálló életre keltek, nagy részük már a gyűjtők számára készült, cseretárggyá váltak, ezáltal ex libris gyűjtemények alakultak ki. Ilyen található az Országos Széchenyi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtárában is, ahol szerzőnk 2008 óta dolgozik, mint a 34 ezres itteni ex libris anyag kezelője, egyre jobban elmélyülve az ex librisek feldolgozásában és kutatásában, valamint publikálásban.

Szerzőnk az ELTE magyar-történelem szakán végzett. Pedagógusként tevékenykedett tíz évig, majd az érdi Csuka Zoltán Városi Könyvtárban dolgozott. Eddigi pályafutása során számos szakirányú könyvet jelentetett meg, főként nyelvészeti és történelmi témákban, és középiskolai segédkönyveket írt. 15 eddig megjelent önálló kötetéből néhány cím példa gyanánt: *A sárbogárdi diáknyelv szótára; Tudáspróba (Irodalom I–IV.); Tudáspróba (Történelem I–IV.); Szent Iván-éj hazánkban és külföldön; Élő diáknyelv (Két város, húsz év tükrében); Csiby Mihály kisgrafikai életműve – ex librisek, alkalmi grafikák, szabad grafikák; A sárbogárdi községy (reál) gimnázium története (1920–1928)* és így tovább. E munkák igazolják Vasné Tóth Kornélia érdeklődésének sokirányúságát, sokoldalúságát: a történelem, helytörténet mellett a nyelvészet, az irodalom iránt is aktívan érdeklődik; a szó szoros értelmében vett kutató egyéniség. Saját megvallása szerint ezek az érdeklődési körök találkoztak össze az ex librisek – mint művelődéstörténeti dokumentumok – kutatásában. Nagy háttértudásra, sokirányú képzettségre van ugyanis szükség a grafikák megfejtéséhez, művelődéstörténeti elemzéséhez. És Kornélia erre vállalkozott – akkor is, amikor 2010-ben Klebelsberg-ösztöndíjjal egy hónapra kikerült Moszkvába, a kutatás színterét jelentő Rudomino-könyvtárba. A helyszíni kutatást itthon követte a feldolgozás, az anyag részletekbe menő bemutatása, sok szempontú elemzése – a művelődéstörténész szemével. Kornélia a témából számos tanulmányt írt, előadást tartott, majd ebből doktorált 2014-ben az ELTE Művelődéstörténeti Tanszékén. Hivatásának érzi az ex librisek művelődéstörténeti vonatkozásainak széles körű terjesztését – ezért és így született meg ez a kötet.

Szerkesztője és rendszeres szakírója a *Kisgrafika* című folyóiratnak; ez ideig több mint ötven cikke, tanulmánya jelent meg az ex librisekről például a *Magyar Könyvszemlében*, a *Magyar Grafika*ban, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*ban, az OSZK tudományos ülészakok anyagait közreadó tanulmánykötetekben. Számos előadást tartott, kiállítást szervezett és nyitott meg a témában. Ezek közül néhány kiállítás címe, a teljesség igénye nélkül: *Művelődéstörténeti anizsész a kisgrafikákon; Irodalmi kalandozások az ex librisek világában; Grafikai mozaikok; A magyar ex libris 100 éve. Gyűjtemények kiállításáról*.

Vasné Tóth Kornélia a Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület elnökségi tagja, maga is ex libris gyűjtő. Neve külföldön is ismert az ex libris téma szakíróinak és gyűjtőinek körében; írásait őrzi a két legnagyobb nemzetközi ex libris központ: a dániai Frederikshavn Kunstmuseum og Exlibrissamling és a belgiumi Sint-Niklaas Internationaal Exlibriscentrum. Nemzetközi ex libris kongresszusok rendszeres résztvevője; hazánkat képviselte Törökországban, Finnországban, Spanyolországban. Így

tehát szervesen illeszkedik munkásságába, céljaiba a most megjelent kötet³, amely példát kíván mutatni a külföldi gyűjteményekben található magyar vonatkozású ex librisek feldolgozásának szempontrendszerére is, mintát adva a további hasonló jellegű kutatásokhoz, egyúttal igazolva a magyar ex libris ismertségét nemzetközi szinten is – mindezt orosz és angol nyelvű rezümével tárva a nagyközönség elé.

(Vasné Tóth Kornélia: A moszkvai Rudmino-könyvtár hungarika ex librisei hazai és nemzetközi kontextusban. Bp., Országos Széchényi Könyvtár – Gondolat Kiadó, 2015. /Nemzeti téka)

JEGYZETEK

1. Elhangzott 2015. június 24-én, az Országos Széchényi Könyvtárban megrendezett könyvbemutatón.
2. Lásd: Vasné Tóth Kornélia: A magyar ex libris 100 éve. Gyűjtemények kiállítása. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2014. 5. sz. 31-36. p.
3. A moszkvai kutatás korpuszát a Rudmino Összorosz Állami Idegennyelvű Könyvtár Ritka Könyvek Osztályán őrzött 4585 kisgrafika jelentette. Az ex libriseket a szerző területi, nyelvi, illetve tartalmi hungarikumokra osztva vizsgálta.

Kégli Ferenc

Újraolvasva – hatvan-hatvanöt év múltán

(1.) KÖVIRÁG

Mindig nagy érdeklődéssel olvastam, hallgattam azokat a visszaemlékező írásokat, beszélgetéseket, amelyekben valaki hajdani, gyermekkori könyvtáráról nyilatkozott. Majd amikor könyvtáros lettem, már tudatosan figyeltem ezeket a beszámolókat, mert úgy éreztem, hogy a korai olvasmányok sokat elárulnak az illető személy (olykor egy-egy híresség, a kulturális vagy politikai élet egy-egy kiválósága) szellemi, eszmei és gyakran érzelmi fejlődéséről. És természetesen sokat segíthetnek az olvasóvá nevelés olykor gyönyörű, máskor gyötrelmes munkájában. Már régóta érlelődik bennem a szándék, hogy most, idősödő fejjel, jóval túl a nyugdíjazás előírt időpontján, de azért még aktív egyetemi oktatóként felidézzelek néhányat a kisdiákként kézbe vett művek közül, újra elolvassam azokat, és a valahai élményeket meg a mostani benyomásokat szembesítve papírra vessek néhány gondolatot. Annak reményében, hogy a kollégák (főleg a fiatalabbak) és a hallgatóink talán hasznosítható tanulságokat is leshetnek ezekből a sorokból. Valahogy úgy alakult, hogy – néha magam is meglepődően rajta – világosan emlékszem arra a könyvre, amelyet életemben először olvastam; ezzel kezdem ezt a sorozatot. Aztán tíz éves korom óta – némi megszakítással – szerény, csak a legfontosabb adatokat és egy-két megjegyzést rögzítő olvasónaplót vezetek, tebát segédesszék is a rendelkezésemre áll.

Az általános iskola első osztályában nagyon gyorsan megtanultam olvasni. Elmesélem, hogyan. Falusi gyerek voltam, szüleim, nagyszüleim többen, jobbat akaró kisparasztkok, édesanyám – rengeteg tennivalója mellett – különösen szerette a könyveket. Majdnem a szomszédunkban állt az iskola, ahová már ötévesen át-átjártam, de soha senkinek a fejében meg nem fordult, hogy előre, vagyis az „iskola” előtt a betűvetés és az olvasás „mesterségével” gyötörjenek (most sem vagyok híve ennek a megoldásnak). Hat és fél évesen, 1949 szeptemberében lettem iskolás. Egy fiatal, lelkes tanítónk volt, de ábécés (hivatalosan: olvasó) könyvet csak október-november táján kaptunk. Addig a másodikosoktól (mert két osztály járt a tanterembe) kölcsönkért, többnyire erősen elrongyolódott tankönyvekből és a tábláról tanultuk az írást-olvasást. Akkoriban nálunk is az volt a szokás, hogy a mássalhangzókat úgy betűzték, hogy „ö” hangot ejtettek melléjük (pl. bő, cö, rö). Tanulás közben alighanem az okozta a legnagyobb gondot, hogy kisgyerekként a

szavak olvasása közben is ezt a gyakorlatot követtük, így sehogyan sem akart az értelmes szó kikerekedni. Valami „csoda” folytán elég hamar rájöttem (pontosabban ráéreztem) ennek a helytelen voltára. Sosem felejttem el: október dereka lehetett, szüleim és nagymám kukoricát törtek, egyedül voltam otthon, a tornácon tanultam, és ahogy olvastam a feladott leckét, egyszer csak észrevettem, hogy ha a mássalhangzók mögül elhagyom az „ö” hangot, a szavak folyamatosan és jól érthetően kiolvashatók. Ettől kezdve soha semmiféle problémám nem volt, és egyre könnyedebben olvastam a tartalmilag ismeretlen szövegeket is. Maig úgy vélem, számomra ez volt a „megvilágosodás” pillanata, azóta a nyomtatott betű bűvöletében élek.

Karácsonyra már elég biztonságosan eveztettem a betűk tengerében. Az ábécés-könyvben (akkor még csak egy tankönyvünk volt, ebből ismerkedtünk a számtannal is) meséket, verseket, okos történeteket olvastunk; sok gyerekhez hasonlóan nemegyszer előre lapozgatva. Talán január vagy február lehetett, amikor a hétévesek merészségével elszántam magam egy „igazi”, „nagy” könyv elolvasására. A falunkba előző évben telepített a szikszói körzeti könyvtár letéti népkönyvtárat, és mivel a jóval idősebb testvérbátyám lett a piciny gyűjtemény kezelője, sűrűn bele-belenézhettem a bűvös szekrénybe, kézbe vehettem a kölcsönző asztalra helyezett köteteket. Egyszer igencsak megtetszett egy képes borító: mesebeli tündérnek tűnő nőalakot és egy jókötésű legényt ábrázolt, erdei környezetben. Rögtön lapozgatni kezdtem, és végül – a bátyám tanácsára is – elhatároztam, hogy ezt a meséskönyvet betűről betűre végigolvasom. Pár hét alatt ez meg is történt. Bevallom, hatvanöt év távlatából már egyáltalán nem emlékszem a tartalmára, a könnyen megjegyezhető, számomra felejthetetlen címére és szerzőjére viszont igen, *Pavel Bazsov: Kővirág*.

Most, hogy a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárából kikölcsönöztem a könyv első magyar fordításának első kiadását, kiderült, hogy valójában *Kővirág, és más mesék* címmel adta közre 1949-ben az Új Magyar Könyvkiadó Nemzeti Vállalat (a Magyar-Szovjet Társaság kiadója). A közelebbről nem ismert Koltai Sándor (?1905-1980) fordította, aki a szovjet-orosz mesegyűjtő és mesecíró számos kötetét ültette át magyarra. Pavel Petrovics Bazsov (1879-1950) bányászcsaládból származott, tanító lett, és húsz évig tanítoskodott szülőföldjén, az Ural vidéken. Rengeteg népmesét és mondát gyűjtött össze, és ezek egy részét fel is dolgozta; írt elbeszéléseket és regényeket is. Komoly sikert aratott, élete végén a Szovjetunió Legfelső Tanácsába is beválasztották. A szóban forgó kötet már említett, beszédesen vonzó borítóoldalát a kiváló illusztrátor, grafikus és festő, Róna Emmy (1904-1988; az életrajzi lexikonokban: Emy) rajzolta. Sajnálatos módon a belső illusztrációk készítőjének a nevét nem közölték, elképzelhető, hogy ezeket a szovjet kiadások valamelyikéből vették át. Egyébként a színes kötéstábla és a fekete-fehér képek a magyar nyomdatechnika akkori színvonalához képest elég tetszetősek voltak. A viszonylag nagyméretű, 25 centiméter gerincmagasságú, 106 oldalas könyv szövegét elég nagy betűkkel szedték, tehát a kisgyerekek vagy az olvasni kevésbé tudó felnőttek is könnyen felismerhetik azokat.

A válogatás nyolc mesét tartalmaz, élén a címadó feldolgozással. Az urali kő-, réz- és aranybányászok, valamint a kőfaragók Bazsov által megjelenített élete és álmvilága látszólag idegenül hat az alföldi magyar olvasóra. Ha azonban alaposabban átgondoljuk, voltaképpen a mi élményeinkhez hasonló, bár kétségkívül eltérő környezetben játszódó történetek ezek. Gyermekekoromban a család öregeitől, aztán a disznótorokon, a névna-

pokon, a lakodalmakban számos mesét, kalandos, félig igaz, félig kitalált históriát hallottam (némelyiket ma tovább tudom adni az unokámnak), időnként beszélgettek a falunkból elköltözött bányászokról is. Nyilván ezek az emberek, alakok, hősök és motívumok ismerőseknek tüntek, amikor a Bazsov-kötetet forgattam.

Annak idején bizonyára örömmel merültem el az urali mesék fantasztikus, ám kisgyermekként mégis sok-sok mozzanatában valósnak hitt káprázatában. Ősz fejjel, iskolázott emberként is azt mondhatom: érdemes volt újraolvasni ezt a vékony könyvecskét. Különösen tetszett -- valószínűleg hétvésen is, azért rögzült a tudatomban egyszer s mindenkorra a címe -- a *Kővirág*, az orosz népművészet, népművészek legendája. Kisiskolásként fogalmam sem volt arról, hogy mi a malachit, mit jelent a drágakövek művészi megmunkálása, de a titokzatos tünderről, a Rézhegyek Királynőjéről lehetett misztikus elképzelésem, a kőfaragók kemény munkájáról pedig (mivel éppen akkor építették a házunkat) személyes tapasztalatokat is szereztem. Most már több mindent tudok; talán különbséget tudok tenni a valóság -- egyfelől a két főhős, Daniló és Kátya keserves erőfeszítései, odaadó szerelme és hűsége, másfelől a bányatulajdonos báró és a felügyelő gonoszsága, kapzsisága -- és a transzcendentális elemek -- mindeneke előtt a tündér elvont látomása, továbbá a „hegyi mesterek” szerepeltetése -- között. Ma már nem nehéz megérteni, hogy a mese címe is jelképes: a rejtett kővirág az örök szépség szimbóluma.

A másik hosszabb elbeszélés, a *Jermák hatyúú* inkább monda, mint mese, vagy még inkább a kettő ötvözete. Sejttem, hogy amikor először olvastam, rögtön észrevettem, hogy a „harmadik fiú” motívuma itt is felbukkan; kicsi koromban is láttam hatyút, sőt mintha e madár különleges tájékozódó képességéről szintén rebesgettek volna valamit a falubeliek. Szibéria sokat emlegetett hely volt körükben, mert a második világháború végén az ún. malenkij robotra tőlünk is sok fiatal elhurcoltak. Most történésként a legendás vonulatot figyeltem, miként vezették Vaszilijt, a főhőst az általa gondozott hatyúk a szibériai vizek felé, azaz miként fedezte fel a folyók útjait, magát az igen-igen tágas területet. Majd miként lett a doni kozákok híres-legendás atamánja, Jermák, és mit tett egykori népéért. A vége felé a szabadság-vágy himnusza csendül fel. (A monda szerint Rettenetes Iván uralkodása idején játszódik a történet.)

A többi mese szintén számos élvezhető részletet kínál. Talán az utolsó a kivétel, mert az egy erőltetett (feltehetően megrendelésre született) apológia Leninről, illetve a szovjethatalomról, bár a szerző egy-két, a népmeseűjteményéből átemelt megfigyelése itt is hatásos. Általában jellemző a mesékre a fordulatos cselekmény, a líraság, az ember és természet szoros összetartozásának, olykor egységének kifejezése, a vágyait tükröző hiedelmek ereje, a helyszín, a Gumjoski-hegy rejtelmes volta, a munka lelkének (lényegének) megértése-megértetése. Mesterien építi be a szerző a naiv bölcsesség tételeit, például: „*Az évek természetesen mindenkit legyőznek*”, „*A tudománnyal a felbőke fölé is fel lehet nyújtani az emberi kezet*”. Rokonszenvesen szövi át a népmesei hangulatot valami különös, mégis megfogható realista szál (például Daniló, a *Kővirág* hőse is az álmok világából tér vissza a való életbe, és ott találja meg a boldogságot).

S ami talán a legmegnyerőbb a könyvben: mindegyik mesét áthatja a mély humanizmus, az alkotó ember töretlen tisztelete.

Bényei Miklós

Új könyvtári lap indult

Ritka ünnep: új könyvtári lap indult.

A hajdani *Borsodi Könyvtáros* nyomdokain haladva adja ki a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár a *Könyvtári Mappa* című új képes híradót. Éppen hatvan éve, 1955 végén jelent meg a *Borsodi Könyvtáros* első (számozási sorrendben ugyan 3.) száma, amely már nem afféle stencilezett üzemi lap volt, hanem küllemében is „komoly” periodika. Most, a kerek évfordulón a folytatás lényegében a hajdani, az eredeti célt követi: legyen kézbe vehető tájékoztató fóruma Borsod-Abaúj-Zemplén megye könyvtárosainak. Prókai Margit igazgató *Bevezető gondolatok* című írásában röviden áttekinti a borsodi könyvtári szaksajtó történetét, majd megfogalmazza az új lap programját, miszerint a *Könyvtári Mappa* „a megye könyvtáros szakmai közösségének 'hírvivője', irányítójá és összetartó ereje kíván lenni.” Kifejezi reményét, hogy „a digitális korban és korral együtt élve bízunk a nyomtatott könyv, folyóirat és könyvtár jövőjében”. Mert – mint írja – a Gutenberg-galaxis tovább él, a Neumann-galaxis tágul, de a lényeg, a tudás univerzális egysége és szüntelen jelenléte ugyanolyan fontos marad. „Az egyetemes és lokális könyvtári tudáskörnyezet folytonos találkozásainak reményében bízva gyűjtünk és adunk közre szakmai írásokat a Könyvtári Mappában, üzeneteket küldve egymásnak, egymásról, itthonról hazra”.

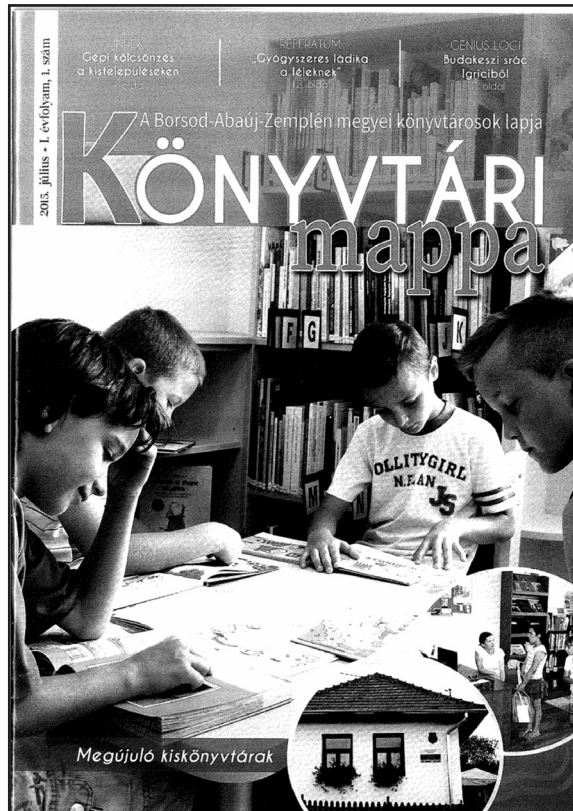
A lap címében is találkozunk múlt és jelen – vagyis érvényesül a szellemi folytonosság –, hiszen a mappa szó nem csupán iratgyűjtőt jelent, de immár számítástechnikai fogalom is, afféle gyűjtőhely, amely az egymáshoz tartozó, egymással kapcsolatban álló fájlokat fogja össze. Átvitt értelemben tehát a *Könyvtári Mappa* Borsod-Abaúj-Zemplén megye könyvtárosait és könyvtárait fogja össze, gondolataikat veszi számba és adja közre.

Főlapozva az első számot, az érdeklődő tekintet legelőször az impresszumon állapodik meg. A lapot Csörnök Mariann és Prókai Margit szerkeszti. A szerkesztőség tagja a 3K-ban is többször publikáló Filip Gabriella, mellette Bede Katalin, Bereiné Vasas Andrea, Bokrosné Stramszky Piroska, Miklós Katalin, Varga Gábor, Venyigéné Makrányi Margit és Zahuczky László. A kiadó – értelemszerűen – a II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár; megjelenik évente két alkalommal 500-500 példányban.

Az első számban a *Bevezető gondolatok* után Venyigéné Makrányi Margit a kistelepülések könyvtári ellátásáról, a borsodi KSZR-ről szóló írása kapott helyet, amelyben a KSZR funkciói mellett szó esik a települési önkormányzatokkal való együttműködésről és a várható fejlesztésekről is. Ez a cikk rögtön jelzi is e lapszám tartalmi gerincét, fő mondanóját: a kistelepülések könyvtári ellátásának örökké időszerű kérdéskörét. Regdon Lászlóné a szikszói járásban fekvő kisközség, Léh 1961 óta működő könyvtárát mutatja be. A lap céljaival, szerkesztőinek és szerzőinek szándékaival, valamint a bevezetőben megfogalmazott gondolatokkal egybehangzóan a szerző arról számol be, hogy ebben a faluban – szemben az elnéptelenedő kistelepülésekkel – a könyvtárnak fontos szerepet

szán a helyi önkormányzat, hogy a lakosság a komfortérzetét megőrizhesse vagy akár növelje. Ugyancsak a KSZR szerepéről ír Kesznyéten vonatkozásában Szabó Tünde; Zsova Márta is a kistelepülések könyvtári szolgáltatásáról ír, nevezetesen a számítógépes kölcsönzés terjedéséről. Aztán vallomásos hangvételű beszámolót olvashatunk Ambriskóné Csató Erzsébettől a hejcei könyvtár életéről, gazdag programjairól. A kistelepülések könyvtári ellátása mellett szó esik még az első lapszámban Kázmér Ágnes jóvoltából a biblioterápiás foglalkozásokról; Palágyi Piroska pálháza könyvtárossal készült interjú is olvasható itt; Szendi Attila röviden bemutatja a Miskolci Egyetem selmeci műemlék-könyvtárát; Soltész Ágnes pedig beszámol az Ünnepi Könyvhét miskolci eseményeiről. Ezekon túl számos hosszabb-rövidebb képes tudósítás található a *Könyvtári Mappa* első számában a megye könyvtárainak rendezvényeiről, programkínálatáról.

Az új könyvtári lap bemutatkozó számának anyagai együttesen máris visszaigazolják a *Bevezető gondolatok*ban megfogalmazott célkitűzés helyességét: a lap csakugyan gyűjtő-mappája és fóruma Borsod-Abaúj-Zemplén megye könyvtárosainak, a könyvtárakkal kapcsolatos gondolatainak, szélesebb perspektívában pedig a tudás szüntelen jelenlétét testesíti meg.

M. L. M.